ॐ

श्री परमात्मने नमः।

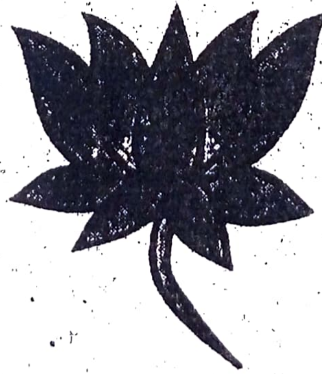
इंडियन क्रोनालाजी नामकांग्लग्रन्थप्रणेत्रा

केतकरोपाव्हेन श्रीरामकृष्णसूनुना

वेंकटेशेन

विरचितं

सौरार्यब्राह्मपक्षीय-तिथिगणितम्

सम्पादकद्वय

दधिराम दाहाल

कपिलदेव सुवेदी

सहायक प्राध्यापक (सिद्धान्त ज्योतिष)

हजारीजनक विद्यापीठ, जनकपुर

मङ्लाचरणम्।

गणेशं भास्करं नत्वा स्मृत्वा च चरणौ पितुः
सौरार्यब्राह्मपक्षीय-तिथीनां गणितं ब्रुवे॥ १॥

इष्टसौरवर्षादौ ध्रुवानयनम्–

खखाष्टभू (१८००) हीनशकः समौघ-
स्तेनाद्यकोष्ठात् प्रगतीगृहीत्वा।
क्षेपेष्वभीष्टेषु च योजिताश्चेत्
भवन्त्यभीष्टाब्दमुखे ध्रुवास्ते॥ २॥

व्याख्याः– इष्टानि शालिवाहनशकवर्षाणि तथा अष्टादशशतवर्षाणि-चाधोधो विलिख्य तयोः सङ्ख्ययोरन्तरं कार्यम्। इदमन्तरमेव समौघो वर्षगणो वोच्यते। इष्टशकवर्षाणि यद्यष्टादशशतवर्षेभ्यो न्यूनानि तर्हि वर्षगणस्तदुत्पन्ना गतयश्च ऋणं विज्ञेयाः। यद्यधिकानि तर्हि धनमिति स्पष्टमेव।

आदौ प्रथमकोष्ठस्य शिरसि लिखितां स्वाभीष्टपक्षीयां क्षेपकपङ्क्तिमुद्धृत्य तस्या अध एका तिर्यग्रेखा कार्या। अनन्तरं वर्षगणोपकरणखण्डैः प्रथमकोष्ठकात् तिथिवारचन्द्रकेन्द्र- रविकेन्द्र-नक्षत्राणां गतीरूद्धृत्य ता रेखाया अधःस्वस्वस्थानेषु लिखेत् सङ्कलयेच्च।सङ्कलितानि प्रत्येकं रेखाया उपरि स्थितेषु स्वस्वक्षेपकेषु वर्षगणचिन्हवत् धनर्णं कार्याणि। एवंकृते स्वाभीष्टशकवर्षे मेषसङ्क्रमणकालसमीपवर्तिनि या तिथिस्तस्याः समाप्तिकाले वर्तमाना वारादीनां ध्रुवाः नाम भुक्ताः सिद्धयन्ति।

नेपाली टीका– इष्टशकबाट १८०० घटाउने, शेष धनात्मक वर्षगण वा समौघ हुन्छ। इष्टशक १८०० भन्दा कम भए १८०० बाट इष्टशक घटाउने, शेष ऋणात्मक वर्षगण हुन्छ। कोष्ठक १ मा वर्षाणि मुनि लेखिएका अङ्कअनुसार वर्षगणलाई आवश्यक खण्डमा बाँडी ती अङ्कअनुसार तिथि, वार, चन्द्रकेन्द्र आदिका गतिहरु लिने, ती गतिहरुलाई योग गर्ने, वर्षगणको गति हुन्छ। कोष्ठक १ मा माथिल्लो भागमा दिइएका क्षेपकका ध्रुवामा वर्षगणबाट प्राप्त गति जोड्ने, वर्षगण ऋणात्मक भए घटाउने, इष्टशकको मेषसङ्क्रान्तिकालिक आसन्न तिथ्यन्तध्रुवा हुन्छ।

इष्टतिथ्यन्ते ध्रुवानयनम्–

चैत्रादितो यातगणात्तिथीनां
ध्रुवां तिथिं प्रोझ्य फलेन लब्ध्वा।
द्वितीयकोष्ठात् प्रगतीस्तदाढ्या
वर्षध्रुवा इष्टतिथौ ध्रुवाः स्युः॥ ३॥

व्याख्याः– इष्टवर्षारम्भात् (चैत्रशुक्लादितः) स्वाभीष्टमासतिथिपर्यन्तं मध्यवर्तिनमधिमासमपि परिसङ्ख्याय यावत्यस्तिथयो निर्गच्छेयुस्तावतीभ्यो ध्रुवतिथिमपास्य याः शेषतिथयो लभ्यन्ते तासां तिथिगण इत्यत्र संज्ञा कृता। तिथिगणस्तज्जातगतयश्च (को. २) सर्वदा धनं तिष्ठन्तीत्यवधेयम्। तिथिगणोपकरणेन द्वितीयकोष्ठके पठिता वारादिकानां गतीर्गृहीत्वा ताः पूर्वलब्धेषु मेषसङ्क्रमणतिथ्यन्त-भवध्रुवेषु संयोज्याः। एवमभीष्टाया मध्यमतिथेरवसानकालिका वारादयो निष्पद्यन्ते।

नेपाली टीका– चैत्रशुक्लप्रतिपदादेखि गतअमान्तसम्मका चान्द्रमाससङ्ख्या गणना गर्ने। गणना गर्ने क्रम यसप्रकार रहेको छ–

चैत्रशु.	१ देखि वैशाखकृ.	३० सम्म	१ चान्द्रमास।
वैशाखशु.	१ देखि ज्येष्ठकृ.	३० सम्म	२ चान्द्रमास।
ज्येष्ठशु.	१ देखि आषाढकृ.	३० सम्म	३ चान्द्रमास।
आषाढशु.	१ देखि श्रावणकृ.	३० सम्म	४ चान्द्रमास।
श्रावणशु.	१ देखि भाद्रकृ.	३० सम्म	५ चान्द्रमास।
भाद्रशु.	१ देखि आश्विनकृ.	३० सम्म	६ चान्द्रमास।
आश्विनशु.	१ देखि कार्तिककृ.	३०सम्म	७ चान्द्रमास।
कार्तिकशु.	१ देखिमार्गकृ.	३० सम्म	८ चान्द्रमास।
मार्गशु.	१ देखि पौषकृ.	३० सम्म	९ चान्द्रमास।
पौषशु.	१ देखि माघकृ.	३० सम्म	१० चान्द्रमास।
माघशु.	१ देखि फाल्गुणकृ.	३० सम्म	११ चान्द्रमास।
फाल्गुणशु.	१ देखि चैत्रकृ.	३० सम्म	१२ चान्द्रमास।

गतचान्द्रमाससङ्ख्यालाई ३० ले गुणा गर्ने र इष्टतिथिसङ्ख्या जोड्ने, चैत्रशु.१ देखि इष्टतिथिसम्मको तिथिसङ्ख्या प्राप्त हुन्छ। यसरी तिथिसङ्ख्या गणना गर्दा बीचमा कुनै अधिमास छ भने ३० तिथि बढी जोड्ने, बीचमा कुनै क्षयमास भएमा ३० तिथि घटाउनु पर्छ। यसरी चैत्रशु.१ देखि इष्टतिथिसङ्ख्या गणना गरी यसबाट ध्रुवतिथि (मेषसङ्क्रान्तिकालिक तिथिसङ्ख्या) घटाउने, शेष तिथिगण

आवश्यक खण्डमा बाँडी ती खण्डअनुसार वार, चन्द्रकेन्द्र आदिका गतिहरु लिने र सबैलाई योग गर्ने, तिथिगणको गति हुन्छ। यसरी तिथिगणबाट प्राप्त गतिलाई मेषसङ्क्रान्तिकालिक वर्षध्रुवामा जोड्ने, मध्यम तिथ्यन्तकालिक ध्रुवा हुन्छ।

चन्द्रसूर्ययोर्मन्दफले गती चानयनम्–

सुधांशुकेन्द्रेण तृतीयकोष्ठात्
तथार्ककेन्द्रेण चतुर्थकोष्ठात्।
तयोः पृथङ् मन्दफले प्रसाध्ये
गतिद्वयं पञ्चमकोष्ठकाच्च॥ ४॥

व्याख्याः– उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकालः। सुधांशुकेन्द्रेणेति। अभीष्टतिथेरवसानकालिकेन चन्द्रकेन्द्रेण (चन्द्रकेन्द्रमुपकरणं प्रकल्प्य) तृतीयकोष्ठकात् चन्द्रमन्दफलं ग्राहचम्। चतुर्थकोष्ठकात् रविमन्दकेन्द्रोपकरणेन रविमन्दफलं ग्राहचम्। तथैवाभ्यामुपकरणाभ्यां पञ्चमकोष्ठकात् चन्द्रसूर्ययोर्दिनस्पष्टगती अपि ग्राहचे।

नेपाली टीका– कोष्ठक ३ बाट चन्द्रकेन्द्रको राँशि र अंशअनुसार चन्द्रमन्दफल ल्याउनू। कोष्ठक ४ बाट रविकेन्द्रको राशि र अंशअनुसार रविमन्दफल ल्याउनू।

राशिसङ्ख्यामा दिइएका धन (+) र ऋण (–) अनुसार मन्दफल धन, ऋण हुन्छ। रविकेन्द्र र चन्द्रकेन्द्रको राशि, अंशअनुसार कोष्ठक ५ बाट सूर्य र चन्द्रमाको गति ल्याउनू। दुबैको गतिलाई अन्तर गर्ने, गत्यन्तरकला हुन्छ।

हुन्छ। कोष्ठक २ मा तिथिका मुनि दिइएका अङ्कअनुसार तिथिगणलाई

उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकालानयनम्–

चन्द्रार्कयोर्मन्दफलैक्यलिप्ताः
खषड्गुणा भुक्तिवियोगभक्ताः।
स्युर्नाडिकास्तत्सहितस्तु वारः
तिथ्यन्तकालः स भवेदवन्त्याम्॥ ५॥

व्याख्याः– चन्द्रार्कयोर्मन्दफलयोश्चिन्हानुगुणं (बीजगणितपद्धत्या) ऐक्यं विधाय तच्च षष्टया सङ्गुण्य तयोर्गत्यन्तरकलाभिर्भाज्यम्। फलं मन्दफलैक्यचिन्हधारी घटिकादिस्तिथिपराख्यनामा संस्कारो भवति। अनेन मध्यमतिथ्यन्तसमाप्तिकालः संस्कृतश्चेत् फलं स्पष्टतिथ्यन्ते उज्जयिन्यां प्रतीयमानो मध्यमकालः सिध्यति।

परं मौजीविवाहादिमङ्गलकार्येषु व्रतोपवासादिषु पैतृककार्येषु च सर्वत्र सावनकालो नाम स्पष्टसूर्योदयादतीतकालोऽपेक्ष्यते। स च उज्जयिनीकालात् रेखान्तरपलभा-

रविमन्दफलानामन्यत्वात्प्रतिदिनं च भिद्यते। अत एवोपरि लब्ध उज्जयिनीमध्यमकालः फलत्रयेण संस्कृतश्चेत्सः सावनकालो भवितुमर्हति। सा रीतिस्तु अधः उच्यते।

नेपाली टीका– बीजगणितको धनऋण पद्धतिअनुसार सूर्यमन्दफल र चन्द्रमन्दफललाई योग गर्ने र ६० ले गुणा गर्ने, सूर्य र चन्द्रमाको गतिको अन्तर (गत्यन्तर) ले भाग गर्ने, भागफल तिथिपराख्य हुन्छ। तिथिपराख्यको घटिपलालाई मध्यमतिथ्यन्तकालमा संस्कार गर्ने, उज्जयिनीको तिथिसमाप्तिकाल हुन्छ। यसकालमा रेखान्तर, भुजान्तर,

र चर (कालसंस्कारत्रयम्) को संस्कार गरेपछि स्वदेशको तिथिसमाप्तिकाल हुन्छ।

अभीष्टग्रामे सावनकालानयनार्थं संस्कारत्रयमुच्यते–

१. रेखान्तरपलानयनम्–

आवन्तरेखान्तरयोजनानि
स्वपादहीनानि पलात्मकालः।
भवेद्धनर्णं क्रमशोत्तरं चेत्
पूर्वं परं चादिमरेखिकातः॥ ६॥

व्याख्याः– उज्जनीरेखातः स्वाभीष्टग्रामपर्यन्तं यानि रेखान्तरयोजनानि तानि स्वचतुर्थांशेन

वर्जितानि चेच्छेषमितानि पलानि रेखान्तरनामा प्रथमसंस्कारो भवति। रेखान्तरे पूर्वे सत्ययं संस्कारो धनमन्यथा ऋणं मन्तव्यः।

नेपाली टीका– देशान्तरयोजनबाट आफ्नो चतुर्थांश (देशान्तरकै चतुर्थांश) घटाउने शेष देशान्तरपला (रेखान्तरपला) हुन्छ। रेखादेश (उज्जयिनी) बाट स्वदेश पूर्वमा भए रेखान्तरपला धन हुन्छ, स्वदेश पश्चिममा भए रेखान्तरपला ऋण हुन्छ। ज्यौतिषशास्त्रमा रेखादेश भनेर उज्जयिनीलाई छोएर पृथ्वीको सुमेरू, कुमेरूमा गएको रेखालाई मानिएको छ। रेखादेशबाट स्वदेश पूर्वमा भए स्वदेशमा पहिले नै सूर्योदय हुने भएकाले देशान्तर पला धन हुन्छ।पश्चिममा स्वदेश

भए रेखादेशमा पहिले सूर्योदय हुन्छ, अनि मात्र स्वदेशमा सूर्योदय हुने भएकाले देशान्तरपला ऋण हुन्छ।

२. भुजान्तरपलानयनम् अयनांशानयनञ्च

रवेः केन्द्रतः षष्ठकोष्ठाद् भुजाख्या।
समासादयेत्संस्कृतिः सा द्वितीया।
शकोऽब्ध्यब्धिवेदो ४४४ नितः षष्टिभक्तोऽ
यनांशाः भवेयुश्चरक्रान्तिसिध्यै॥ ७॥

व्याख्याः— तिथ्यन्तकालभवेन रविकेन्द्रोपकरणेन षष्ठकोष्ठकात् भुजफलं (मन्दफलं) नामा पलात्मको द्वितीयः संस्कारः आनेयः।

:— अभीष्टशकवर्षेभ्यश्चतुश्चत्वारिंशदधिकशतचतुष्कं (४४४) विशोध्य शेषं षष्टया (६०) भाज्यम्। फलमयनांशाभिधं भवति। अयनांशतः चरक्रान्त्यादयो साध्यन्ते।

नेपाली टीका— तिथ्यन्तकालिक रविकेन्द्रको राशि, अंशअनुसार कोष्ठक ६ बाट भुजान्तरपला ल्याउने। इष्टशकबाट ४४४ घटाएर ६० ले भाग गर्ने, भागफल अयनांशा हुन्छ।

३ सायनसूर्यानयनम् ततः चरपलानयनञ्च—

चण्डांशोर्मन्दकेन्द्रं गजतुरग (७८) लवैश्चायनांशै समेतम्
भास्वन्मान्देन युक्तं प्रभवति करणं सायनः स्पष्टसूर्यः।
आदौ षष्ठाख्यकोष्ठाच्चरपलमितिमापाद्य गुण्या तयेष्टा
हयच्छायाहतिस्तु प्रभवति चरसंस्कार इष्टस्तृतीयः॥८॥

व्याख्या:– स्पष्टतिथ्यन्ते पूर्वसाधितं रविकेन्द्रमष्टसप्तत्यंशाः ७८ अयनांशाः अंशीकृतं रविमन्दफलं चैतेषां चतुर्णां योगसमः सूर्यस्य सायनभोगस्तिष्ठति। एनमुपकरणं परिकल्प्य षष्ठकोष्ठकात्पुनरेकवारं पलान्युद्धृत्य तान्यभीष्टग्रामस्याङ्गुलात्मिकया पलभया गुणयेत्। गुणनफलं चरनामा पलात्मकस्तृतीयः संस्कारो भवति।

नेपाली टीका– रविमन्दकेन्द्र, ७८ अंश (२ रा १८ अं), अयनांशा र रविमन्दफल यी चारैको बीजगणित पद्धतिले योग गर्ने, योगफल सायनसूर्य हुन्छ। सायनसूर्यको राशि, अंशअनुसार कोष्ठक ६ बाट (धनात्मक वा ऋणात्मक) चरसंस्कारपला ल्याउने, यसलाई पलभाले गुणन गर्ने, गुणनफल चरपला हुन्छ।

अभीष्टग्रामे सावनकाला (सूर्योदयादतीतकाला) नयनम्–

ऐक्यं त्रयाणां तु विधाय तच्च
योज्यं तिथेर्भस्य युजश्च काले।
आवन्तके रव्युदयादतीतः
कालो भवेदीप्सितपत्तनीयः॥ ९॥

व्याख्या:– साधितानां त्रयाणां संस्काराणामैक्यं विधाय तेन च पूर्वोक्तरीत्या साधित उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्ते प्रतीयमानो मध्यमकालो वक्ष्यमाणौ नक्षत्रयोगानां कालौ च संस्कृतौ चेत्तेऽभीष्टग्रामे सावनकाला भवन्ति।

आर्यपक्षे विशेषः। आर्यपक्षानुसारेण दशम्यादितिथित्रयगणिते कर्तव्ये सति तिथ्यन्ते रेखान्तरसंस्कारो न करणीयः। केवलं भुजफलचराभ्यां

तिथ्यन्तः संस्करणीय इति विद्याधीशमुनीन्द्राणां मतमनुसरणीयम्। तत्तु। विद्याधीशमुनीन्द्राणामाज्ञया त्रिदिनव्रते। देशान्तरस्य संस्कारो न देयश्चन्द्रसूर्ययोः॥इति पठ्यते।

नेपाली टीका– रेखान्तरपला, भुजान्तरपला, र चरपला यी तीनओटैको बीजगणित पद्धतिले योग गर्ने, योगफल कालसंस्कारत्रयम् हुन्छ। उज्जयिनीको तिथिसमाप्तिकालमा कालसंस्कारत्रयम्को संस्कार (धन, ऋण) गर्ने, स्वदेशमा तिथिसमाप्तिकाल हुन्छ।

आर्यपक्षअनुसार दशमी, एकादशी र द्वादशीतिथिको गणित गर्दा रेखान्तरसंस्कार गर्नु हुँदैन, केवल भुजान्तरपला र चरपलाको संस्कार गर्नुपर्छ।

नक्षत्रयोगयोः समाप्तिकालानयनम्, तयोर्भुक्तभोग्यकलानां धनर्णत्वं च–

भयोगयोर्भुक्तकलाभिरुनाः
खखाष्ट८००लिप्ताः प्रभवन्ति भोग्याः।
भोग्याः सदा स्वं क्षयगास्तु भुक्ताः
ज्ञेयाः पराख्यानयनप्रसङ्गे॥ १०॥

भभुक्तभोग्या विधुमान्द्ययुक्ताः
खषड ६० गुणाश्चन्द्रदिनप्रगत्या
भक्ताश्च नाड्यादिफलेन युक्तो
वारो भवेद् भस्य समाप्तिकालः॥ ११॥

व्याख्या:- पूर्वस्मिन् गणिते आदावभीष्टाया मध्यमतिथेरवसानकालिका ये नक्षत्रयोगानां भोगा निष्पन्नास्तेषामग्रस्था: कला: भुक्ता इति ज्ञेयम्। ताश्च ८०० कलाभ्यो पातिता भोग्या: कला भवन्ति। भोग्या: कला: सर्वदा धनं तिष्ठन्ति। भुक्ता: कलास्तु सर्वदा ऋणचिन्हवत् तिष्ठन्तीति पराख्यकालानयनप्रसक्तौ न विस्मरेत्।

मध्यमतिथ्यन्तभवनक्षत्रस्याग्रस्था: कला यथासम्भवं भुक्ता भोग्या वा पूर्वोक्तवत् चिन्हवत्यो गृहीत्वा ता: पृथक् चन्द्रमन्दफलकलाभि: संस्कृत्य षष्ट्या गुण्याश्चन्द्रस्य दिनगत्या च भाज्या:। फलं घटिकादिर्नक्षत्रपराख्यो भवति। अनेन संस्कृतो मध्यमतिथ्यन्तकालोऽग्रस्थ- कलानां भुक्तभोग्यत्वानुगुणं (उज्जयिन्यां) भुक्तभोग्यनक्षत्रस्य समाप्तिकालो भवति। इदं कालत्रयेण संस्क्रियते चेद् अभीष्टग्रामे नक्षत्रस्य समाप्तिकालो भवत्येव।

नेपाली टीका– मध्यमतिथ्यन्तकालिक नक्षत्रको कला भुक्त हुन्छ भनी जान्नू। ८०० कलाबाट नक्षत्रको भुक्तकला घटाउँदा भोग्यकला हुन्छ। नक्षत्रपराख्य साधन गर्दा भुक्तकला सदैव ऋण, भोग्यकला सदैव धन हुन्छ।

नक्षत्रको भुक्त वा भोग्यकलामा चन्द्रमन्दफललाई संस्कार गर्ने, ६० ले गुणा गर्ने र चन्द्रगतिले भाग गर्ने, भागफल नक्षत्रपराख्यको घटी, पला हुन्छ। यसलाई मध्यमतिथ्यन्तकालमा संस्कार गर्ने, उज्जयिनीमा भुक्त वा भोग्य नक्षत्रको समाप्तिकाल हुन्छ। यसमा कालसंस्कारत्रय संस्कार गर्ने, स्वदेशको नक्षत्रसमाप्तिकाल हुन्छ।

योगस्य समाप्तिकालानयनम्–

द्विघ्ना भलिप्तास्तिथिलिप्तिकोनाः
योगो भवेदभ्रखनाग ८०० भक्ताः।
युजो गतैष्या रविमान्द्यहीनाः
ग्लौमान्द्ययुक्ताश्च खषड् ६० विनिघ्नाः॥ १२॥

रवीन्दुगत्यैक्यश्च कलाहृताश्च
फलं हि नाड्यादि भवेत्पराख्यम्।
पराख्यकालस्फुटितस्तु वारः
स्यादिष्टयोगस्य विरामकालः॥ १३॥

व्याख्याः– पूर्वानीतं नक्षत्रभोगं द्विगुणीकृत्य तस्य कला {(नक्षत्रसङ्ख्या × ८०० + भुक्तकला) × २} कार्या। आभ्यस्तिथिकला (शुक्लादितः तिथिसङ्ख्या ×१२ × ६०) अपास्य शेषमष्टशत्या विभक्तं चेत् फलं मध्यमतिथ्यन्ते भुक्तयोगो भवति।

एवंसिद्धयोगस्य यथासम्भवं भुक्तभोग्यकलासु रविमन्दफलं विशोध्य चन्द्रमन्दफलं संयोज्य च फलं षष्टया संगुण्य चन्द्रार्कयोर्दिनगत्यैक्येन भाज्यम्। लब्धिभुक्तभोग्यस्य वा योगस्य पराख्यसंस्कारो भवति। अनेन मध्यमतिथ्यन्तकालः संस्कृतश्चेत् भुक्तस्य भोग्यस्य वा (उज्जयिन्यां) योगस्यसमाप्तिकालो भवति। अयं कालसंस्कारत्रयेण संस्कृतश्चेदभीष्टग्रामे सावनकालो (सूर्योदयादतीतकालो) भवति।

नेपाली टीका– मध्यमतिथ्यन्तकालिक ध्रुवाको नक्षत्रसङ्ख्यालाई ८०० ले गुणा गरी नक्षत्रको भुक्तकला जोड्ने, नक्षत्रकला हुन्छ। यसलाई २ ले गुणा गर्ने, द्विगुणित नक्षत्रकला हुन्छ। शुक्लप्रतिपदादेखि तिथिसङ्ख्या गणना गरी १२ ले गुणा गर्ने, पुनः ६० ले गुणा गर्ने, गुणनफल तिथिकला हुन्छ। द्विगुणित नक्षत्रकलाबाट तिथिकला घटाउने, शेषलाई ८०० ले

भाग गर्ने, भागफल योगसङ्ख्या, शेष योगको भुक्तकला हुन्छ। योगपराख्यसाधन गर्दा योगको भुक्तकला (योगावयवकला) ऋण हुन्छ। ८०० बाट योगको भुक्तकला घटाउँदा भोग्यकला हुन्छ। भोग्यकला सदैव धन हुन्छ। भुक्तकला वा भोग्यकलामा रविमन्दफल घटाउने, चन्द्रमन्दफल जोड्ने, योगफललाई ६० ले गुणा गरी सूर्य र चन्द्रमाको गतियोग (रविगति + चन्द्रगति) ले भाग गर्ने, भागफल योगपराख्यको घटीपला हुन्छ। योगपराख्यलाई मध्यमतिथ्यन्तकालमा संस्कार गर्ने उज्जयिनीमा इष्टयोगको समाप्तिकाल हुन्छ। यसमा कालसंस्कारत्रय संस्कार गर्ने स्वदेशमा इष्टयोगको समाप्तिकाल हुन्छ।

ग्रन्थनिर्मितकालो हेतुश्च–

गार्ग्यान्वये केतकरोपनामा
श्रीरामकृष्णात्मजवेंकटोऽहम्।
सप्ताब्धिनागेन्दु १८४७ मिते शकाब्देऽ
ग्रन्थामिमं पुण्यपुरे प्रसिद्धे॥ १४॥

इषुनगनगभू १७७५ प्रमिते शाके पौषे सिते त्रयोदश्याम्
गुरूवारे जातोऽहं कर्णाटक देशसंस्थ नरगुंदे॥ १५॥

ज्योतिर्गणितमरचयं गैर्वाण्या केतकीं च विजयंतीम्।
ग्रहगणितं भज्ञानं गोलद्वयकर्षणं महाराष्ट्रया॥ १६॥

केतक्याः परिशिष्टे नूतनवरूणेन्द्रखेटयोर्गणितम्
सूर्यग्रहणे भूमौ चन्द्रच्छायाङ्कितप्रदेशस्य॥ १७॥

रचिते ज्योतिर्गणिते दृक्प्रत्ययदायिनि प्रयत्नोऽयं
प्राग्गामी किं क्रियते प्रश्नोऽयं मनसिसंभवेद्विदुषाम्॥ १८॥

प्रागितिहासतिथीनां ताम्रपटशिलालिपिस्थकालानाम्
निर्णयहेतोः कृतवांस्तथाऽऽर्यपक्षे तिथित्रयस्यापि॥ १९॥

विविधाः सन्ति शकाब्दाः भारतवर्षे तु कालगणनायाः
तेषां मिथः परिणतिः क्रोनालज्यां मयोदिताङ्गलगिरा॥ २०॥

आत्मचरितम्

गोकर्णं हच्चुडिपीं तथा हरिहरं हंपीं विरूपाक्षकम्
क्षेत्रे भार्गवरामपंढरपुरे आलंदिकं नासिकम्
पुण्यामुज्जयिनीं प्रयागनगरं वाराणसीं सद्गयाम्
यात्रादर्शनकौतुकेरितमनाः क्षेत्राण्यहं दृष्टवान्॥

कोष्ठकः १

क्षेपकाः– सूर्यसिद्धान्तानुसारिग्रहलाघवतुल्याः।

समौघः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
सौरवर्षम्	तिथिः	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
१८००	१२	१	१८	१०	५	२२.७	९	१२.२	१०	६५२.०

उपकरणम् – वर्षगतयः

समौघः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
वर्षाणि	तिथिः	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
१	११	१	११	४२	३	१.४	११	२९.९	९	७१६.२
२	२२	२	२३	२३	६	२.५	११	२९.९	१९	६३२.५
३	३	३	३५	५	९	३.८	११	२९.८	२	५४८.७
४	१४	४	४६	४७	०	५.१	११	२९.७	१२	४६४.९
५	२५	५	५८	२९	३	६.३	११	२९.७	२२	३८१.१
६	६	०	१०	११	६	७.६	११	२९.६	५	२९७.४
७	१७	१	२१	५२	९	८.९	११	२९.६	१५	२१३.६
८	२८	२	३३	३४	०	१०.१	११	२९.५	२५	१२९.८
९	९	३	४५	१६	३	११.४	११	२९.४	८	४६.१
१०	२०	४	५६	५८	६	१२.७	११	२९.४	१७	७६२.३
२०	११	३	५२	५९	१	१८.२	११	२९.७	९	७०२.७
३०	१	१	४९	५७	७	२०.८	११	२९.१	०	६६५.०
४०	२२	७	४५	५८	२	१६.४	११	२९.४	१९	६०५.५
५०	१३	६	४२	०	९	११.९	११	२९.८	११	५४५.९
६०	३	४	३८	५७	३	२४.६	११	२९.१	२	५०८.२
७०	२४	३	३४	५९	१०	२०.१	११	२९.५	२१	४४८.७
८०	१५	२	३१	०	५	१५.६	११	२९.८	१३	३८९.१
९०	५	७	२७	५८	११	२८.३	११	२९.२	४	३५१.४
१००	२६	६	२३	५९	६	२३.८	११	२९.५	२३	२९१.९
२००	२२	५	४७	५९	१	१७.६	११	२९.१	१९	५८३.७
३००	१८	५	११	५८	८	११.४	११	२८.६	१६	७५.६
४००	१५	५	३५	१	३	१८.१	११	२९.१	१३	३४५.६
५००	१२	५	५८	४	१०	२४.७	११	२९.६	१०	६१५.७
६००	८	५	२२	३	५	१८.६	११	२९.१	७	१०७.७
७००	४	४	४६	३	०	१२.४	११	२८.७	३	३९९.४
८००	१	५	९	६	७	११.०	११	२९.२	०	६६९.५
९००	२८	५	३२	९	२	२५.७	११	२९.७	२५	१३९.६
१०००	२४	४	५६	८	९	१९.५	११	२९.२	२१	४३१.४

कोष्ठकः– १

क्षेपकाः– आर्यसिद्धान्तानुसारिकरणप्रकाशसमाः।

समौघः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
सौरवर्षम्	तिथिः	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
१८००	१२	१	२१	२	५	२४.७	९	१२.२	१०	६६२.०

उपकरणम् – वर्षगतयः

समौघः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
वर्षाणि	तिथिः	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
१	११	१	११	४२	३	१.४	११	२९.९	९	७१६.२
२	२२	२	२३	२३	६	२.५	११	२९.९	१९	६३२.५
३	३	३	५	६	९	३.८	११	२९.८	२	५४८.७
४	१४	४	४६	४८	०	५.१	११	२९.७	१२	४६४.९
५	२५	५	५८	३०	३	६.३	११	२९.७	२२	३८१.१
६	६	०	१०	१२	६	७.६	११	२९.६	५	२९७.४
७	१७	१	२१	५४	९	८.९	११	२९.६	१५	२१३.६
८	२८	२	३३	३६	०	१०.१	११	२९.५	२५	१२९.९
९	९	३	४५	१८	३	११.४	११	२९.४	८	४६.२
१०	२०	४	५७	०	६	१२.७	११	२९.४	१७	७६२.४
२०	११	३	५३	३	१	८.२	११	२९.७	९	७०२.९
३०	१	१	५०	४	७	२०.९	११	२९.१	०	६६५.३
४०	२२	७	४६	७	२	१६.५	११	२९.४	१९	६०५.९
५०	१३	६	४२	११	२	१२.०	११	२९.८	११	५४६.४
६०	३	४	३९	१०	३	२४.७	११	२९.१	२	५०८.७
७०	२४	३	३५	१४	१०	२०.२	११	२९.५	२१	४४९.३
८०	१५	२	३१	१८	५	१५.८	११	२९.८	१३	३८९.८
९०	५	७	२८	१८	११	२८.५	११	२९.२	४	३५२.२
१००	२६	६	२४	२१	६	२४.०	११	२९.५	२३	२९२.८
२००	२२	५	४८	४३	१	१८.०	११	२९.१	१९	५८५.७
३००	१८	५	१३	४	८	१२.०	११	२८.६	१६	७८.३
४००	१५	५	३६	२९	३	१८.९	११	२९.१	१३	३४९.२
५००	१२	५	५९	५४	१०	२५.७	११	२९.६	१०	६२०.२
६००	८	५	२४	१५	५	१९.८	११	२९.१	७	११३.१
७००	४	४	४८	३७	०	१३.८	११	२८.७	३	४०५.७
८००	१	५	१२	२	७	२०.६	११	२९.२	०	६७६.७
९००	२८	५	३५	२७	२	२७.५	११	२९.७	२५	१४७.७
१०००	२४	४	५९	४८	९	२१.५	११	२९.२	२१	४४०.४

कोष्ठकः– १

क्षेपकाः–ब्रह्मसिद्धान्तानुसारिराजमृगाङ्कतुल्याः।

समौघः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
सौरवर्षम्	तिथिः	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
१८००	१२	१	१७	३१	५	२५.३	९	१२.२	१०	६५९.०

उपकरणम् – वर्षगतयः

समौघः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
वर्षाणि	तिथिः	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
१	११	१	११	४२	३	१.४	११	२९.९	९	७१६.२
२	२२	२	२३	२३	६	२.५	११	२९.९	१९	६३२.५
३	३	३	५	६	९	३.८	११	२९.८	२	५४८.७
४	१४	४	४६	४८	०	५.१	११	२९.७	१२	४६४.९
५	२५	५	५८	३०	३	६.३	११	२९.७	२२	३८१.१
६	६	०	१०	१२	६	७.६	११	२९.६	५	२९७.४
७	१७	१	२१	५४	९	८.९	११	२९.६	१५	२१३.६
८	२८	२	३३	३६	०	१०.१	११	२९.५	२५	१२९.९
९	९	३	४५	१९	३	११.४	११	२९.४	८	४६.२
१०	२०	४	५७	१	६	१२.६	११	२९.४	१७	७६२.४
२०	११	३	५३	४	१	८.१	११	२९.७	९	७०२.९
३०	१	१	५०	६	७	२०.७	११	२९.१	०	६६५.३
४०	२२	७	४६	१०	२	१६.३	११	२९.४	१९	६०५.९
५०	१३	६	४२	१४	९	११.८	११	२९.८	११	५४६.४
६०	३	४	३९	१४	३	२४.५	११	२९.१	२	५०८.७
७०	२४	३	३५	१९	१०	२०.०	११	२९.५	२१	४४९.३
८०	१५	२	३१	२३	५	१५.५	११	२९.८	१३	३८९.८
९०	५	७	२८	२४	११	२८.२	११	२९.१	४	३५२.२
१००	२६	६	२४	२८	६	२३.७	११	२९.४	२३	२९२.८
२००	२२	५	४८	५७	१	१७.३	११	२८.८	१९	५८५.७
३००	१८	५	१३	२४	८	११.०	११	२८.२	१६	७८.३
४००	१५	५	३६	५६	३	१७.५	११	२८.६	१३	३४९.२
५००	१२	६	०	१८	१०	२४.०	११	२९.०	१०	६२०.२
६००	८	५	२४	५६	५	१७.०	११	२८.३	७	११३.१
७००	४	४	४९	२५	०	११.४	११	२७.८	३	४०५.७
८००	१	५	१२	५७	७	१७.८	११	२८.२	०	६७६.७
९००	२८	५	३६	२९	२	२४.४	११	२८.५	२५	१४७.७
१०००	२४	५	०	५६	९	१८.०	११	२७.९	२१	४४०.४

कोष्ठक: २

तिथिगणभवगति:

उपकरणम्– तिथिगण:।

तिथि:	वार:			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
तिथय:	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	नं.	कला
१	०	५९	४	०	१२.९	०	१.०	०	७७८.२
२	१	५८	७	०	२५.७	०	१.९	१	७५६.४
३	२	५७	११	१	८.६	०	२.९	२	७३४.६
४	३	५६	१४	१	२१.४	०	३.९	३	७१२.८
५	४	५५	१८	२	४.३	०	४.९	४	६९१.०
६	५	५४	२२	२	१७.२	०	५.८	५	६६९.३
७	६	५३	२५	३	०.०	०	६.८	६	६४७.५
८	०	५२	२८	३	१२.९	०	७.८	७	६२५.७
९	१	५१	३२	३	२५.७	०	८.७	८	६०३.९
१०	२	५०	३७	४	८.६	०	९.७	९	५८२.१
२०	५	४१	१३	८	१७.२	०	१९.४	१९	३६४.२
३०	१	३१	५०	०	२५.८	०	२९.१	२	१४६.३
४०	४	२२	२७	५	४.४	१	८.८	११	७२८.४
५०	०	१३	४	९	१३.०	१	१८.५	२१	५१०.५
६०	३	३	४०	१	२१.६	१	२८.२	४	२९२.७
७०	५	५४	१७	६	०.२	२	७.९	१४	७४.८
८०	१	४४	५४	१०	८.८	२	१७.६	२३	६५६.९
९०	४	३५	३०	२	१७.५	२	२७.३	६	४३९.०
१००	०	२६	७	६	२६.१	३	७.०	१६	२२१.१
२००	०	५२	१४	१	२२.१	६	१४.०	५	४४२.२
३००	१	१८	२१	८	१८.२	९	२१.१	२१	६६३.३

कोष्ठकः ३

चन्द्रस्य मन्दफलम्, उपकरणम् –चन्द्रकेन्द्रम्।

अंशाः	० राशिः +	१ राशिः +	२ राशिः +	३ राशिः +	४ राशिः +	५ राशिः +	
	कलाः	कलाः	कलाः	कलाः	कलाः	कलाः	
०	०.०	१५०.७	२६०.९	३०१.७	२६०.९	१५०.७	३०
१	५.४	१५५.२	२६३.४	३०१.६	२५८.२	१४६.२	२९
२	१०.७	१५९.७	२६६.०	३०१.५	२५५.४	१४१.६	२८
३	१६.०	१६४.१	२६८.४	३०१.३	२५२.५	१३७.०	२७
४	२१.३	१६८.५	२७०.८	३००.९	२४९.७	१३२.३	२६
५	२६.६	१७२.८	२७३.१	३००.५	२४६.७	१२७.६	२५
६	३१.९	१७७.१	२७५.३	३००.०	२४३.६	१२२.८	२४
७	३७.१	१८१.२	२७७.४	२९९.४	२४०.६	११८.०	२३
८	४२.४	१८५.४	२७९.४	२९८.७	२३७.५	११३.२	२२
९	४७.६	१८९.५	२८१.४	२९७.८	२३४.३	१०८.३	२१
१०	५२.८	१९३.५	२८३.३	२९७.०	२३०.९	१०३.४	२०
११	५८.०	१९७.५	२८५.१	२९६.१	२२७.४	९८.५	१९
१२	६३.१	२०१.४	२८६.७	२९५.१	२२३.९	९३.५	१८
१३	६८.१	२०५.३	२८८.१	२९३.८	२२०.४	८८.५	१७
१४	७३.४	२०९.१	२८९.५	२९२.४	२१६.७	८३.५	१६
१५	७८.५	२१२.९	२९१.०	२९१.०	२१२.९	७८.५	१५
१६	८३.५	२१६.७	२९२.४	२८९.५	२०९.१	७३.४	१४
१७	८८.५	२२०.४	२९३.८	२८८.१	२०५.३	६८.१	१३
१८	९३.५	२२३.९	२९५.१	२८६.७	२०१.४	६३.१	१२
१९	९८.५	२२७.४	२९६.१	२८५.१	१९७.५	५८.०	११
२०	१०३.४	२३०.९	२९७.०	२८३.३	१९३.५	५२.८	१०
२१	१०८.३	२३४.३	२९७.८	२८१.४	१८९.५	४७.६	९
२२	११३.२	२३७.५	२९८.७	२७९.४	१८५.४	४२.४	८
२३	११८.०	२४०.६	२९९.४	२७७.४	१८१.२	३७.१	७
२४	१२२.८	२४३.६	३००.०	२७५.३	१७७.१	३१.९	६
२५	१२७.६	२४६.७	३००.५	२७३.१	१७२.८	२६.६	५
२६	१३२.३	२४९.७	३००.९	२७०.८	१६८.५	२१.३	४
२७	१३७.०	२५२.६	३०१.३	२६८.४	१६४.१	१६.०	३
२८	१४१.६	२५५.४	३०१.५	२६६.०	१५९.७	१०.७	२
२९	१४६.२	२५८.२	३०१.६	२६३.४	१५५.२	५.४	१
३०	१५०.७	२६०.९	३०१.७	२६०.९	१५०.७	०.०	०
	– ११ राशिः	– १० राशिः	– ९ राशिः	– ८ राशिः	– ७ राशिः	– ६ राशिः	अंशाः

कोष्ठकः ४

सूर्यस्य मन्दफलम्, उपकरणम् – सूर्यस्य केन्द्रम्।

अंशाः	० राशि –	१ राशि –	२ राशि –	३ राशि –	४ राशि –	५ राशि –	
	कलाः	कलाः	कलाः	कलाः	कलाः	कलाः	
०	०.०	६५.६	११३.२	१३०.७	११३.२	६५.६	३०
१	२.३	६७.५	११४.३	१३०.७	११२.०	६३.६	२९
२	४.७	६९.५	११५.४	१३०.७	११०.८	६१.६	२८
३	७.०	७१.४	११६.४	१३०.६	१०९.६	५९.६	२७
४	९.३	७३.३	११७.५	१३०.४	१०८.३	५७.६	२६
५	११.६	७५.१	११८.५	१३०.२	१०७.०	५५.५	२५
६	१३.९	७७.०	११९.४	१३०.०	१०५.७	५३.५	२४
७	१६.२	७८.८	१२०.३	१२९.८	१०४.४	५१.४	२३
८	१८.५	८०.६	१२१.२	१२९.५	१०३.०	४९.३	२२
९	२०.८	८२.४	१२२.०	१२९.१	१०१.६	४७.२	२१
१०	२३.०	८४.१	१२२.८	१२८.७	१००.१	४५.०	२०
११	२५.३	८५.९	१२३.६	१२८.३	९८.६	४२.९	१९
१२	२७.५	८७.५	१२४.३	१२७.९	९७.१	४०.७	१८
१३	२९.८	८९.२	१२५.०	१२७.४	९५.६	३८.६	१७
१४	३२.०	९०.८	१२५.७	१२६.८	९४.०	३६.४	१६
१५	३४.२	९२.५	१२६.३	१२६.३	९२.५	३४.२	१५
१६	३६.४	९४.०	१२६.८	१२५.७	९०.८	३२.०	१४
१७	३८.६	९५.६	१२७.४	१२५.०	८९.२	२९.८	१३
१८	४०.७	९७.१	१२७.९	१२४.३	८७.५	२७.५	१२
१९	४२.९	९८.६	१२८.३	१२३.६	८५.९	२५.३	११
२०	४५.०	१००.१	१२८.७	१२२.८	८४.१	२३.०	१०
२१	४७.२	१०१.६	१२९.१	१२२.०	८२.४	२०.८	९
२२	४९.३	१०३.०	१२९.५	१२१.२	८०.६	१८.५	८
२३	५१.४	१०४.४	१२९.८	१२०.३	७८.८	१६.२	७
२४	५३.५	१०५.७	१३०.०	११९.४	७७.०	१३.९	६
२५	५५.५	१०७.०	१३०.२	११८.५	७५.१	११.६	५
२६	५७.६	१०८.३	१३०.४	११७.५	७३.३	९.३	४
२७	५९.६	१०९.६	१३०.६	११६.४	७१.४	७.०	३
२८	६१.६	११०.८	१३०.७	११५.४	६९.५	४.७	२
२९	६३.६	११२.०	१३०.७	११४.३	६७.५	२.३	१
३०	६५.६	११३.२	१३०.७	११३.२	६५.६	०.०	०
	+ ११ राशिः	+ १० राशिः	+ ९ राशिः	+ ८ राशिः	+ ७ राशिः	+ ६ राशिः	अंशाः

कोष्ठक: ५

चन्द्रसूर्ययो: स्पष्टादिनगतिकला:। उपकरणम्–तयो: केन्द्रम्।

अंशाः	० राशि		१ राशि		२ राशि		३ राशि		४ राशि		५ राशि		
	चन्द्र	रवि	चन्द्र	रवि	चन्द्र	रवि	चन्द्र	रवि	चन्द्र	रवि	चन्द्र	रवि	
०	७२२	५७	७३५	५७	७५७	५८	७९१	५९	८२४	६०	८४७	६१	३०
१	७२३	५७	७३५	५७	७५८	५८	७९२	५९	८२५	६०	८४७	६१	२९
२	७२३	५७	७३६	५७	७५९	५८	७९३	५९	८२६	६०	८४८	६१	२८
३	७२३	५७	७३६	५७	७६०	५८	७९४	५९	८२७	६०	८४८	६१	२७
४	७२३	५७	७३७	५७	७६१	५८	७९६	५९	८२७	६०	८४९	६१	२६
५	७२४	५७	७३८	५७	७६२	५८	७९७	५९	८२८	६०	८४९	६१	२५
६	७२४	५७	७३८	५७	७६३	५८	७९८	५९	८२९	६०	८५०	६१	२४
७	७२४	५७	७३९	५७	७६४	५८	७९९	५९	८३०	६०	८५०	६१	२३
८	७२५	५७	७४०	५७	७६५	५८	८००	५९	८३१	६०	८५१	६१	२२
९	७२५	५७	७४०	५७	७६६	५८	८०२	५९	८३२	६०	८५१	६१	२१
१०	७२५	५७	७४१	५७	७६७	५८	८०३	६०	८३३	६१	८५२	६१	२०
११	७२६	५७	७४२	५७	७६८	५८	८०४	६०	८३३	६१	८५२	६१	१९
१२	७२६	५७	७४२	५७	७६९	५८	८०५	६०	८३४	६१	८५३	६१	१८
१३	७२६	५७	७४३	५७	७७०	५८	८०६	६०	८३५	६१	८५३	६१	१७
१४	७२७	५७	७४४	५७	७७१	५८	८०७	६०	८३६	६१	८५४	६१	१६
१५	७२७	५७	७४५	५७	७७३	५८	८०८	६०	८३६	६१	८५४	६१	१५
१६	७२८	५७	७४५	५७	७७४	५८	८१०	६०	८३७	६१	८५४	६१	१४
१७	७२८	५७	७४६	५७	७७५	५८	८११	६०	८३८	६१	८५५	६१	१३
१८	७२८	५७	७४७	५७	७७६	५८	८१२	६०	८३९	६१	८५५	६१	१२
१९	७२९	५७	७४८	५७	७७७	५८	८१३	६०	८३९	६१	८५६	६१	११
२०	७२९	५७	७४९	५८	७७८	५८	८१४	६०	८४०	६१	८५६	६१	१०
२१	७३०	५७	७४९	५८	७७९	५९	८१५	६०	८४१	६१	८५६	६१	९
२२	७३०	५७	७५०	५८	७८१	५९	८१६	६०	८४१	६१	८५७	६१	८
२३	७३१	५७	७५१	५८	७८२	५९	८१७	६०	८४२	६१	८५७	६१	७
२४	७३१	५७	७५२	५८	७८३	५९	८१८	६०	८४३	६१	८५७	६१	६
२५	७३२	५७	७५३	५८	७८४	५९	८१९	६०	८४३	६१	८५७	६१	५
२६	७३२	५७	७५४	५८	७८५	५९	८२०	६०	८४४	६१	८५८	६१	४
२७	७३३	५७	७५५	५८	७८७	५९	८२१	६०	८४५	६१	८५८	६१	३
२८	७३३	५७	७५६	५८	७८८	५९	८२२	६०	८४५	६१	८५८	६१	२
२९	७३४	५७	७५६	५८	७८९	५९	८२३	६०	८४६	६१	८५९	६१	१
३०	७३५	५७	७५७	५८	७९१	५९	८२४	६०	८४७	६१	८५९	६१	०
	११ राशिः		१० राशिः		९ राशिः		८ राशिः		७ राशिः		६ राशिः		अंशाः

कोष्ठकः ६

भुजसंस्कारोपकरणम् – रविकेन्द्रम्।
चरसंस्कारोपकरणम् – सायनरविः।

अंशाः	० राशिः +	१ राशिः +	२ राशिः +	३ राशिः +	४ राशिः +	५ राशिः +	
	पलानी	पलानी	पलानी	पलानी	पलानी	पलानी	
०	०.०	१०.०	१८.०	२१.३	१८.०	१०.०	३०
१	०.३	१०.२	१८.१	२१.२	१७.७	९.७	२९
२	०.७	१०.५	१८.२	२१.१	१७.४	९.३	२८
३	१.०	१०.७	१८.३	२१.०	१७.१	९.०	२७
४	१.३	११.०	१८.४	२०.९	१६.८	८.७	२६
५	१.७	११.२	१८.६	२०.८	१६.५	८.३	२५
६	२.०	११.५	१८.७	२०.७	१६.२	८.०	२४
७	२.३	११.७	१८.८	२०.६	१६.०	७.७	२३
८	२.७	१२.०	१८.९	२०.४	१५.७	७.३	२२
९	३.०	१२.२	१९.०	२०.३	१५.५	७.०	२१
१०	३.३	१२.५	१९.१	२०.२	१५.२	६.७	२०
११	३.७	१२.८	१९.२	२०.१	१५.०	६.३	१९
१२	४.०	१३.१	१९.३	२०.०	१४.७	६.०	१८
१३	४.३	१३.४	१९.४	१९.९	१४.५	५.७	१७
१४	४.७	१३.७	१९.६	१९.८	१४.३	५.३	१६
१५	५.०	१४.०	१९.७	१९.७	१४.०	५.०	१५
१६	५.३	१४.३	१९.८	१९.६	१३.७	४.७	१४
१७	५.७	१४.५	१९.९	१९.४	१३.४	४.३	१३
१८	६.०	१४.७	२०.०	१९.३	१३.१	४.०	१२
१९	६.३	१५.०	२०.१	१९.२	१२.८	३.७	११
२०	६.७	१५.२	२०.२	१९.१	१२.५	३.३	१०
२१	७.०	१५.५	२०.३	१९.०	१२.२	३.०	९
२२	७.३	१५.७	२०.४	१८.९	१२.०	२.७	८
२३	७.७	१६.०	२०.६	१८.८	११.७	२.३	७
२४	८.०	१६.२	२०.७	१८.७	११.५	२.०	६
२५	८.३	१६.५	२०.८	१८.६	११.३	१.७	५
२६	८.७	१६.८	२०.९	१८.४	११.०	१.३	४
२७	९.०	१७.१	२१.०	१८.३	१०.७	१.०	३
२८	९.३	१७.४	२१.१	१८.२	१०.५	०.७	२
२९	९.७	१७.७	२१.२	१८.१	१०.२	०.३	१
३०	१०.०	१८.०	२१.३	१८.०	१०.०	०.०	०
	– ११ राशिः	– १० राशिः	– ९ राशिः	– ८ राशिः	– ७ राशिः	– ६ राशिः	अंशाः

अस्मिन् ग्रन्थे विधीयमाना योगवियोगा सर्वदा बीजगणितरीत्या करणीयाः। सा रीतिस्तु भास्करीये बीजगणिते अध उक्तवदस्ति–

योगे युतिः स्यात्क्षययोः स्वयोर्वा धनर्णयोरन्तरमेव योगः।
संसोध्यमानं स्वमृणत्वमेति स्वत्वं क्षयस्तद्युतिरुक्तवच्च॥

सिद्धान्तत्रयप्रचारः– भारतवर्षे सौरार्यब्राह्मपक्षाणां प्रचारः सर्वेषु देशेषु नासीदित्यधस्तनश्लोकादवगम्यते।अधुना कच्छकठिवाडगुर्जरदेशेषु ब्राह्मपक्षेण व्यवहरन्ति। नान्यत्र।

गोदावरीविन्ध्यनगान्तराले श्रीब्राह्मपक्षाद्गणितं विधेयम्।
गोदावरीदक्षिण आर्यपक्षो विन्ध्याचलादुत्तरतो हि सौरः॥

प्रागुक्तगणितक्रियाणां विशदीकरणार्थमधः कानिचित् समीकरणरुपाणि सूत्राणि लिख्यन्ते। तेषां सम्यग् ज्ञानाद् गणिते भ्रमो नैवोत्पद्येत।

सूत्राणि।

१. इष्टशकवर्षम् - १८०० = वर्षगणः समौघो वा।

२. क्षेपकाः + वर्षगणभवगतयः = इष्टवर्षभवध्रुवाः।

३. चैत्रादितो याततिथयः – ध्रुवतिथिः = तिथिगणः।

४. इष्टवर्षभवध्रुवाः + तिथिगणभवगतयः = इष्टमध्यमतिथ्यन्ते ध्रुवाः।

५. (चन्द्रमन्दफलम् + रविमन्दफलम्) × ६० ÷ तयोर्गत्यन्तरम् = तिथिपराख्यः।

६. मध्यमतिथ्यन्तकालः + तिथिपराख्यः = उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकालः।

७. रेखान्तरयोजनानि × ३ ÷ ४ = रेखान्तरपलानि।

८. (इष्टशकवर्षाणि – ४४४) ÷ ६० = अयनांशाः।

९. रविमन्दकेन्द्रम् + ७८ अंशाः + अयनांशाः + रविमन्दफलम् = सायनसूर्यः।

१०. षष्ठकोष्ठकोद्धृतपलानि × पलभा = चरपलानि।

११. रेखान्तरपलानि + भुजान्तरपलानि + चरपलानि = कालसंस्कारत्रयम्।

१२. उज्जयिनीमध्यमकालः + कालसंस्कारत्रयम् = सावनकालः (अभीष्टग्रामे स्पष्टतिथ्यन्तकालः)।

नक्षत्रयोगयोर्गणितम्।

१३. (नक्षत्रावयवकलाः + चन्द्रमन्दफलम्) × ६० ÷ चन्द्रगतिः = नक्षत्रपराख्यः।

पराख्यानयनप्रशङ्गे नक्षत्रावयवकला (नक्षत्रभुक्तकला) ऋणं ज्ञेया:।

१४. मध्यमतिथ्यन्तकाल: + नक्षत्रपराख्य: = उज्जयिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकाल:।

१५. उज्जयिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकाल: + कालसंस्कारत्रयम् = अभीष्टग्रामे नक्षत्रसमाप्तौ सावनकाल:।

१६. (द्विगुणनक्षत्रकला: − तिथिकला:) ÷ ८०० = योगध्रुव:।
(नक्षत्रसङ्ख्या × ८०० + भुक्तकला) × २ = द्विगुणनक्षत्रकला। शुक्लादित: तिथिसङ्ख्या × १२ × ६० = तिथिकला भवन्ति।

१८. (योगावयवकला: − रविमन्दफलम् + चन्द्रमन्दफलम्) × ६० ÷ रविचन्द्रयोर्गत्यैक्यम् = योगपराख्य:। अत्र योगावयवकला ऋणं ग्राह्या।

१९. मध्यमतिथ्यन्तकाल: + योगपराख्य: = उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकाल:।

२०. उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकाल: + कालसंस्कारत्रयम् = अभीष्टग्रामे योगसमाप्तौ सावनकाल:।

उदाहरणं प्रथमम्।

सूर्यसिद्धान्तानुसारिग्रहलाघवतुल्यम्।

शा.वा.शकवर्षम् १५५१ मिति: फाल्गुनवदि ३ तृतीयायां शुक्रवासरे निशि सम्राट् शिवछत्रपति: शिवनेरीनामके दुर्गे जात इति जेधे नाम्न्यां शकावल्यां तथा तंजापुरे उपज्ञाते शिवभारतनाम्नि ग्रन्थे लिखितमस्ति। तद्दिने हस्तनक्षत्रं घ.१८ प.३२ तथा गण्डयोग: घ.५ प.७ आसीदित्यपि सुस्पष्टं निर्दिष्टम्। अतोऽस्य लेखस्य सत्यतापरीक्षायै अधो गणितं क्रियते।

शिवनेरीदुर्गे रेखान्तरयोजनानि २८, पलभा ४ अङ्गुलम्।

वर्षमुखध्रुवानयनम्।

इष्टशकवर्षम् - १८०० = वर्षगणः समौघो वा।

अत्र इष्टशकवर्षम् = १५५१, अतः १५५१–१८०० = – २४९ = वर्षगणः ।

अनेनोपकरणेन खण्डत्रयात्मकेण २००।४०।९ प्रथमकोष्ठकात् तिथ्यादीनां गतिपङ्क्तित्रयमुद्धृत्य सङ्‌लकय्य च अत्र समौघस्य ॠणात्मकत्वात् क्षेपकेभ्यो विशोध्‍ यन्ते तदा वर्षमुखध्रुवाः जायन्ते।

क्षेपकाः – वर्षगणभवगतयः = इष्टवर्षभवध्रुवाः।

विवरणम्	शकः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
कोष्ठक १	वर्षः	ति.	वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कलाः
क्षेपकाः	१८००	१२	१	१८	१०	५	२२.७	९	१२.२	१०	६५२.०
कोष्ठक १ तः	२००	२२	५	४७	५९	१	१७.६	११	२९.१	१९	५८३.७
वर्षगणभवगतयः	४०	२२	७	४५	५८	२	१६.४	११	२९.४	१९	६०५.५
	९	९	३	४५	१६	३	११.४	११	२९.४	८	४६.१
वर्षगणभवगत्यैक्यम्	-२४९	२३	३	१९	१३	७	१५.४	११	२७.९	२०	४३५.३
वर्षमुखध्रुवाः	१५५१	१९	४	५८	५७	१०	७.३	९	१४.३	१७	२१६.७

इष्टतिथ्यन्ते ध्रुवानयनम्।

चैत्रादितो यातसिथयः – ध्रुवतिथिः = तिथिगणः।

चैत्रादितः इष्टतिथिः फाल्गुणकृष्णतृतीयापर्यन्तं मध्येऽधिकमासः वर्तते। अतः अत्र चैत्रादितो यात तिथयः = ३४८ । ध्रुवतिथिः = १९ । अतः ३४८ – १९ = ३२९ = तिथिगणः । अनेनोपकरणेन ३२९ द्वितीयकोष्ठकात् खण्डत्रयेण ३००।२०।९ गतीर्गृहित्वा ताः संयोज्य इष्टवर्षध्रुवेषु युताश्चेत् इष्टतिथ्यन्ते ध्रुवाः जायन्ते ।

इष्टवर्षभवध्रुवाः + तिथिगणभवगतयः = इष्टमध्यमतिथ्यन्ते ध्रुवाः।

विवरणम्	शकः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
वर्षमुखध्रुवाः	१५५१	१९	४	५८	५७	१०	७.३	९	१४.३	१७	२१६.७
कोष्ठक २ तः तिथिगणभवगतयः		३००	१	१८	२१	८	१८.२	९	२१.१	२१	६६३.३
		२०	५	४१	१३	८	१७.२	०	१९.४	१९	३६४.२
		९	१	५१	३२	३	२५.७	०	८.७	८	६०३.९
इष्टमध्यमतिथ्यन्तेध्रुवाः	१५५१	३४८	६	५०	३	७	८.४	८	३.५	१३	२४८.१

तिथिपराख्यसाधनम्।

चन्द्रकेन्द्रम् = रा.७। ८.४ अनेनोपकरणेन तृतीयकोष्ठकात् चन्द्रमन्दफलम् = – १८७.०४ कला।

रविकेन्द्रम् = रा.८। ३.५ अनेनोपकरणेन चतुर्थकोष्ठकात् रविमन्दफलम् = + ११७.० कला।

तयोः मन्दकेन्द्राभ्यां पञ्चमकोष्ठकात् रविदिनगतिकलाः = ६०, चन्द्रदिनगतिकलाः = ८४१ लब्धाः।

अतः रविचन्द्रयोर्गत्यन्तरम् = ८४१ – ६० = ७८१ कलाः।

(चन्द्रमन्दफलम् + रविमन्दफलम्) × ६० ÷ तयोर्गत्यन्तरम् = तिथिपराख्यः।

(– १८७.०४+११७.०)×६०×७८१ = (–७०.०४ × ६०) ÷ ७८१ = – ४२०२.४ ÷ ७८१ = – ५ घ.। २३ प.= तिथिपराख्यः।

उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकालसाधनम्।

मध्यमतिथ्यन्तकालः + तिथिपराख्यः = उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकालः ।

मध्यमतिथ्यन्तकालः = ६। ५०। ०३।

तिथिपराख्यः = – ५ । २३ ।

उज्जयिन्यां फाल्गुणकृष्णतृतीयायाः समाप्तिकालः = ६। ४४। ४०।

कालसंस्कारत्रयगणितम्।

१. रेखान्तरपलानयनम्।

शिवनेरीदुर्गे आवन्तरेखान्तरयोजनानि = २८।

रेखान्तरयोजनानि × ३ ÷ ४ = रेखान्तरपलानि ।

२८ × ३ ÷ ४ = ८४ ÷ ४ = २१ = रेखान्तरपलानि।

शिवनेरीदुर्गस्य उज्जयिनीरेखायाः पश्चिमस्यां दिशि स्थितत्वात् एतानि पलानि ऋणम् ।

२. भुजान्तरपलानयनम् ।

रविकेन्द्रम् = ८ रा.। ३.५ अं.अनेनोपकरणेन षष्ठकोष्ठकात् लब्धानि – १८.३५ पलान्येव जातो भुजफलनामा द्वितीयसंस्कारः।

अयनांशसाधनम्।

इष्टशकः = १५५१। **(इष्टशकवर्षाणि – ४४४) ÷ ६० = अयनांशाः ।**

(१५५१–४४४)÷६० = ११०७ ÷ ६० = १८। २७ = अयनांशाः ।

सायनसूर्यसाधनम् ।

रविमन्दकेन्द्रम् + ७८ अंशाः + अयनांशाः + रविमन्दफलम् = सायनसूर्यः।

अत्रस्तु रविमन्दकेन्द्रम् = ८ रा.। ३.५ अं.।
७८ अंशाः = २ रा.। १८ अं.।
अयनांशाः = १८ । २७ = १८.४५ अं.।
रविमन्दफलम् = + ११७.० क.= + २ अं।
एतेषां योगः= सायनस्पष्टसूर्यः = ११ रा.। १२ अं.(स्वल्पान्तरात्)

३. चरपलानयनम्।

षष्ठकोष्ठकोद्धृतपलानि × पलभा = चरपलानि।

अत्र सायनसूर्यः = ११ रा.। १२ अं.अनेनोपकरणेन षष्ठकोष्ठकात् संपादितानि पलानि = – ६.०।

शिवनेरीदुर्गे पलभा = ४ अं.। सूत्रे समुत्थापनेन – – ६ × ४ = – २४ = चरपलानि।

कालसंस्कारत्रयं साधनम्।

रेखान्तरपलानि + भुजान्तरपलानि + चरपलानि = कालसंस्कारत्रयम्।

रेखान्तरपलानि = – २१।

भुजान्तरपलानि = – १८.३५।

चरपलानि = – २४। एभिरुत्थापनेन –

– २१ – १८.– २४ = – ६३ पलानि = कालसंस्कारत्रयम्।

अभीष्टग्रामे सावनकालानयनम्।

उज्जयिनीमध्यमकालः + कालसंस्कारत्रयम् = सावनकालः (स्वदेशे स्पष्टतिथ्यन्तकालः)।

उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्कालः = ६ वा.। ४४घ.। ४० प.।

कालसंस्कारत्रयम् = – ६३ प = – १ घ.। ०३ प.।

शिवनेरीदुर्गे स्पष्टतिथ्यन्तकालः = ६ वा.। ४३ घ.। ३७ प.।

अथ नक्षत्रयोगयोर्गणितम् ।

नक्षत्रपराख्यसाधनम् ।

नक्षत्रधुवः = १३। २४८.१ क.अस्मिन् भुक्ताः कलाः २४८.१ ऋणं ज्ञेयाः।

चन्द्रगतिः = ८४१ क.। चन्द्रमन्दफलम् = – १८७.०४ क.।

(नक्षत्रावयवकलाः + चन्द्रमन्दफलम्) × ६० ÷ चन्द्रगतिः = नक्षत्रपराख्यः ।

(– २४८.१ – १८७.०४)×६०÷८४१ = (–४३५.१४×६०)÷८४१

= २६१०८.४ / ८४१ = ३१ घ.। ०२ प.= नक्षत्रपराख्यः ।

उज्जयिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकालानयनम् ।

मध्यमतिथ्यन्तकालः + नक्षत्रपराख्यः = उज्जयिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकालः।

मध्यमतिथ्यन्तकालः = ६ । ५० । ०३ ।

नक्षत्रपराख्यः = – ३१ । ०२ ।

६। १९। ०१ = उज्जयिन्यां हस्तनक्षत्रसमाप्तौ सावनकालः।

अभीष्टग्रामे नक्षत्रसमाप्तौ सावनकालानयनम्।

उज्जयिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकालः + कालसंस्कारत्रयम् = स्वदेशे नक्षत्रसमाप्तौ

सावनकालः।

उज्जयिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकालः = ६। १९। ०१
कालसंस्कारत्रयम् = – १ । ०३ (घट्यादिकम्)
शिवनेरीदुर्गे हस्तनक्षत्रसमाप्तौसावनकालः = ६। १७। ५८।

योगध्रुवसाधनम्।

नक्षत्रध्रुवः = १३ न.। २४८.१ क.। नक्षत्रकलाः = १३ × ८०० + २४८.१ = १०६४८.१ ।"

द्विगुणनक्षत्रकलाः = २ × १०६४८.१ = २१२९६.२ ।

(शुक्लादितः) फाल्गुणकृष्णतृतीयापर्यन्तं तिथिसङ्ख्या = १८ ।

तिथिकलाः = १८ × १२ × ६० = १२९६० ।

(द्विगुणनक्षत्रकलाः – तिथिकलाः) ÷ ८०० = योगध्रुवः।

(२१२९६.२ – १२९६०) ÷ ८०० = ८३३६.२ ÷ ८०० = १० । ३३६.२ क.= योगध्रुवः ।

योगपराख्यानयनम् ।

योगावयवकलाः = ३३६.२ । पराख्यानयने योगावयवकलाः (योगस्य भुक्तकलाः) ऋणं ज्ञेयाः ।

रविमन्दफलम् = + ११७.० क.। चन्द्रमन्दफलम् = – १८७.०४ क.।
रविचन्द्रयोर्गत्यैक्यम् = ८४१ + ६० = ९०१ क.।

(योगावयवकला: − रविमन्दफलम् + चन्द्रमन्दफलम्) × ६० ÷ रविचन्द्रयोर्गत्यैक्यम् = योगपराख्य:।

(− ३३६.२ − ११७.० − १८७.०४)×६० ÷ ९०१ = −६४०.२४ ÷ ९०१ = (६४०.२४ × ६०) ÷ ९०१ = −३८४१४.४ ÷ ९०१ = −४२ घ.। ३८ प.= योगपराख्य: ।

उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकालानयनम्।

मध्यमतिथ्यन्तकाल: + योगपराख्य: = उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकाल:।

मध्यमतिथ्यन्तकाल: = ६ वा.। ५० घ.। ०३ प.योगपराख्य: = − ४२ घ.। ३८ प.

उज्जयिन्यां गण्डयोगसमाप्तौसावनकाल: = ६ । ०७ घ.। २५ प.।

अभीष्टग्रामे योगसमाप्तौ सावनकालानयनम् ।

उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकाल: + कालसंस्कारत्रयम् = अभीष्टग्रामे योगसमाप्तौ सावनकाल:।

उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकाल:	= ६ । ०७ । २५
कालसंस्कारत्रयम्	= − ०१ । ०३

शिवनेरीदुर्गे गण्डयोगसमाप्तौ सावनकाल: = ६वा.। ०६घ.। २२प.।

उल्लिखितगणितकालयोस्तुलना ।

	हस्तनक्षत्रम्	गण्डयोग:
शिवनेरीदुर्गे सूर्योदयादतीतकाल:	= १८ । ३२	५ । ७
(जेधे शकावल्यामुल्लिखित:)		
प्रकृतगणिताल्लब्धकाल:	= १७ । ५८	६ । २२
अन्तरम्	= ० । ३४ प.	१ । १५ प.।

उदाहरणं द्वितीयम् ।

आर्यसिद्धान्तानुसारेण कृष्णातीरस्थिते पलभाचतुष्टयवति सीतीननी नामकक्षेत्रे १८४० शके भाद्रशुक्लदशम्यां तिथिसमाप्तिकालो निर्णीयते ।

इष्टशकवर्षम् - १८०० = वर्षगणः समौघो वा।

१८४० – १८०० = ४० = वर्षगणः ।

विवरणम्	शकः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्	
क्षेपकाः	१८००	१२	१	२१	०२	५	२४.७	९	१२.२
कोष्ठकः १ तः वर्षगणभवगतयः	४०	२२	७	४६	०७	२	१६.५	११	२९.४
वर्षमुखध्रुवाः	१८४०	४	२	०७	०९	८	११.२	९	११.६

चैत्रादितो याततिथयः – ध्रुवतिथिः = तिथिगणः।

चैत्रादितो याततिथयः = १६०।

ध्रुवतिथिः = – ४। तिथिगणः = १५६।

विवरणम्	शकः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्	
वर्षमुखध्रुवाः	१८४०	४	२	७	९	८	११.२	९	११.६
तिथिगणभवगतयः		१००	०	२६	७	६	२६.१	३	७.०
		५०	०	१३	४	९	१३.०	१	१८.५
		६	५	५४	२२	२	१७.२	०	५.८
इष्टतिथ्यन्तेध्रुवाः	१८४०	१६०	१	४०	४२	३	७.५	२	१२.९

चन्द्रकेन्द्रम् = ३ रा.। ७.५ अं.अनेनोपकरणेन तृतीयकोष्ठकात् चन्द्रमन्दफलम् = + २९९ क.। तथैव कोष्ठक: ५ अनुसारेण चन्द्रदिनगतिकला: = ८०० क.।

रविकेन्द्रम् = २ रा.। १२.९ अं.अनेनोपकरणेन चतुर्थकोष्ठकात् रविमन्दफलम् = – १२५.० क.।

कोष्ठक: ५ त: रविदिनगतिकला: = ५८ क.। रवीन्दो: गत्यन्तरकला: = ८०० – ५८ = ७४२ क.।

(चन्द्रमन्दफलम् + रविमन्दफलम्) × ६० ÷ तयोर्गत्यन्तरम् = तिथिपराख्य:।

(+ २९९ – १२५) × ६० ÷ ७४२ = + १४ घ.। ०४ प.= तिथिपराख्य: ।

मध्यमतिथ्यन्तकाल: + तिथिपराख्य: = उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकाल: ।

मध्यमतिथ्यन्तकाल: = १ वा.। ४० घ.। ४२ प.।

तिथिपराख्य: <u>= + १४ घ.। ०४ प.।</u>

उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकाल:= १ । ५४ घ.। ४६ प.।

रविकेन्द्रम् = २ रा.। १२.९ अं.अनेनोपकरणेन षष्ठकोष्ठकात् भुजान्तरपलानि = + १९.४।

(इष्टशकवर्षाणि – ४४४) ÷ ६० = अयनांशा:।

(१८४० – ४४४) ÷ ६० = २३.३ = अयनांशा: ।

रविमन्दकेन्द्रम् + ७८ अंशा: + अयनांशा: + रविमन्दफलम् = सायनसूर्य:।

रविमन्दकेन्द्रम् = २ रा.। १२.९ अं.। ७८ अंशा: = २ रा.। १८ अं.।

अयनांशा: = २३.३ अं.।

रविमन्दफलम् = – १२५ क.= –२ अं.। अत: (२। १२.९ + २। १८ + ०। २३.३ – ०। २) = ५ रा.। २२.२ अं.= सायनसूर्य: ।

सायनसूर्य: = छ रा.। २२.२ अं.अनेनोपकरणेन षष्ठकोष्ठकोद्धृतपलानि =+ २.७ पलानि **षष्ठकोष्ठकोद्धृतपलानि×पलभा=चरपलानि ।**

कोल्हापुरे पलभा = ३.५ ।

+ २.७ × ३.५ = + ९ पलानि = चरपलानि ।

आर्यपक्षानुसारेण दशम्यादितिथित्रयगणिते रेखान्तरसंस्कारो न करणीय: इत्युल्लेखात्–

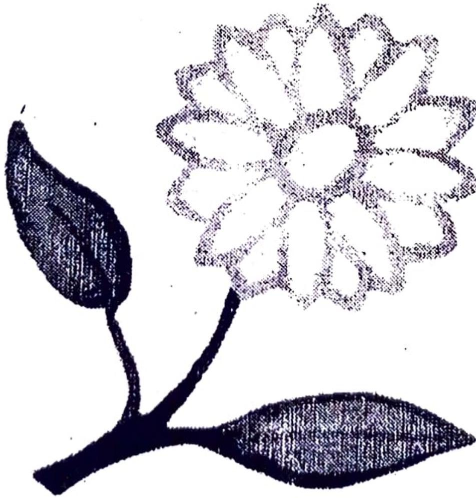
चरपलानि + भुजान्तरपलानि = कालसंस्कारद्वयम्।

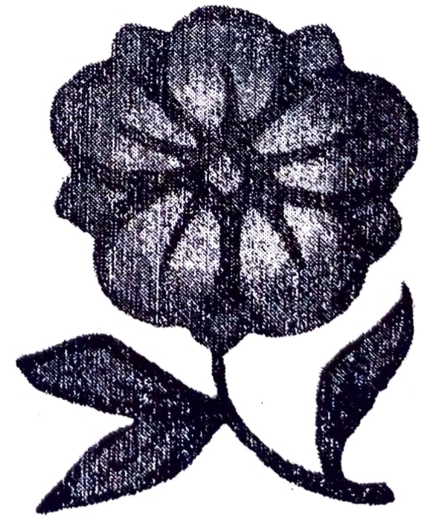
+ ९ + १९.४ = + २८ पलानि = कालसंस्कारद्वयम् ।

उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकाल: = १ । ५४ घ.। ४६ प.।

कालसंस्कारद्वयम् = + २८ प.।

सीतीनगी नामकक्षेत्रे स्पष्टतिथ्यन्तकाल: = १ । ५५ घ.। १४ प.। शेषं सर्वं सुगमम् ।

इति सौरार्यब्राह्मपक्षीयं तिथिगणितं सोदाहरणं समाप्तम् ।

थप अभ्यासका लागि नेपालीभाषामा उदाहरण दिइएको छ।

२०६३ वि.सं. फाल्गुण २७ गते तदनुसार १९२८ शक चैत्रकृष्ण सप्तमी रविवारको सूर्यसिद्धान्तअनुसार पञ्चाङ्गसाधन गरिन्छ।

स्पष्टशकवर्षम् - १८०० = वर्षगणः समौघो वा।

शाकः १९२८ बाट १८०० घटाउने, शेष १२८ वर्षगण (धनात्मक) हुन्छ। १२८ लाई १००।२०।८ गरी तीन खण्डमा बाड्ने र सूर्यसिद्धान्तअनुसारको कोष्ठक १ बाट वर्षाणिका मुनि दिइएका १००, २० र ८ अङ्कअनुसार तिथि, वार, चन्द्रकेन्द्र आदिका गतिहरु लिने र तिनलाई क्रमशः तालिकामा तलतल राखी योग गर्ने, योगफल वर्षगणको गति हुन्छ।वर्षगणबाट प्राप्त गतिलाई क्षेपकका तिथ्यादि ध्रुवामा जोड्ने, फल १९२८ शकको मेषसङ्क्रान्तिकालिक ध्रुवा हुन्छ। तालिका बनाएर उपरोक्त क्रियाहरु गरौं–

विवरण	शकः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
			वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
कोष्ठक१अनुसार वर्षगण१२८ (१००,२० र ८) का गतिहरू	१०० २० ८	२६ ११ २८	६ ३ २	२३ ५२ ३३	५९ ५९ ३४	६ १ ०	२३.८ १८.२ १०.१	११ ११ ११	२९.५ २९.७ २९.५	२३ ९ २५	२९१.९ ७०२.७ १२९.८
वर्षगणबाट प्राप्त गति	१२८	५	५	५०	३२	८	२२.१	११	२८.७	४	३२४.४
क्षेपक	१८००	१२	१	१८	१०	५	२२.७	९	१२.२	१०	६५२.०
१९२८ शकको मेषसङ्क्रान्तिकालिक ध्रुवा	१९२८	१७	७	८	४२	२	१४.८	९	१०.९	१५	१७६.४

अब १९२८ शक चैत्र कृष्ण सप्तमीको मध्यम तिथ्यन्तध्रुवा ल्याइन्छ ।

चैत्रादितो याततिथयः – ध्रुवतिथिः = तिथिगणः।

चैत्रशुक्ल प्रतिपदादेखि फाल्गुणकृ.अमावश्यापर्यन्त गतचान्द्रमास = ११

चैत्रशुक्ल प्रतिपदादेखि फाल्गुणकृ.अमावश्यापर्यन्त तिथिसङ्ख्या = ११ × ३० = ३३० ।

इष्टतिथिसङ्ख्या = १५ + ७ = २२। अतः चैत्रशु. प्रतिपदादेखि (चैत्रकृ.७ सम्मका) इष्टतिथिसङ्ख्या = ३३० + २२ = ३५२ । अब ३५२ बाट ध्रुवतिथि १७ (तालिकामा आएको मेषसङ्क्रान्तिकालिक तिथिसङ्ख्या) घटाउने, शेष ३३५ तिथिगण हुन्छ।

इष्टवर्षभवध्रुवाः + तिथिगणभवगतयः = इष्टमध्यमतिथ्यन्ते ध्रुवाः।

तिथिगण ३३५ लाई ३००, ३० र ५ गरी तीनखण्डमा बाँड्ने र कोष्ठक २ बाट ती अङ्कअनुसार तिथि, वारादिका गतिहरू लिने। तिनीहरूलाई जोड्ने, योगफल तिथिगणबाट प्राप्त गति हुन्छ। यसलाई मेषसङ्क्रान्तिकालिक तिथ्यन्तध्रुवामा जोड्ने, चैत्रकृ.सप्तमीको मध्यमतिथ्यन्तकालिक ध्रुवा हुन्छ। तालिका बनाएर उपरोक्त क्रियाहरू गरौं–

...रण	शकः	तिथिः	वारः			चन्द्रकेन्द्रम्		रविकेन्द्रम्		नक्षत्रम्	
			वा.	घ.	प.	रा.	अं.	रा.	अं.	न.	कला.
...ष्ठक २ बाट ...थिगण ३३५ (३००,३०,५) का ...हरू		३००	१	१८	३१	८	१८.२	९	२१.१	२१	६६३.३
		३०	१	३१	५०	०	२५.८	०	२९.१	२	१४६.३
		५	४	५५	१८	२	४.३	०	४.९	४	६९१.०
...थिगणबाट प्राप्त ...न		३३५	७	४५	२९	११	१८.३	१०	२५.१	१	७००.६
...सङ्क्रान्तिकालिक ...थ्यन्तध्रुवाः–	११२८	१७	७	८	४२	२	१४.८	९	१०.९	१५	१७६.४
...कृ.सप्तमीको ...मतिथ्यन्तकालिक ...वा	११२८	३५२	०	५४	११	२	३.१	८	६.०	१७	७७.०

...यान दिनुपर्ने कुरा– ८०० कला = १ नक्षत्र, ...क्षत्रसङ्ख्या २७, ३० अंश = १ राशि, राशिसङ्ख्या ...१२, ६० पला = १ घटि, ६० घटि = १ वार, ...ारसङ्ख्या ७ हुन्छ ।

अब स्पष्टतिथ्यन्तकाल साधन गरिन्छ ।

...विकेन्द्रम् = ८ रा.। ६.०अं. अनुसार कोष्ठक ४ बाट ...विमन्दफलम् = + ११९.४ कला।

...न्द्रकेन्द्रम् = २ रा । ३.१अं. अनुसार कोष्ठक ३ बाट चन्द्रमन्दफल ...ल्याउने ।

...२ रा.। ३अ. को फल = २६८.४ कला । २ रा । ४ अं. को फल = २७०.८ कला ।

१ अंशमा अन्तर = २.४ कला। ३.१ अंश ३ अंशभन्दा ०.१ अंशले बढी छ। अतः ०.१ अंशमा पर्ने

अन्तर = २.४ कला × ०.१ अं.= ०.२४ कला।

१ अंश

२ रा.। ३.१ अं.को फल = २६८.६४ कला।

०.१अं.मा पर्ने अन्तर = ०.२४ कला।

अतः चन्द्रकेन्द्रम् २ । ३.१अं.अनुसार **चन्द्रमन्दफलम्** = २६८.४ + ०.२४ = + २६८.६४ कला।

कोष्ठक ५ बाट रविकेन्द्र ८ । ६.० अनुसार **रविगति** = ६० कला। चन्द्रकेन्द्र २ । ३.१ अनुसार **चन्द्रगति** = ७६० कला। **गत्यन्तर** = ७६० - ६० = ७०० कला।

(चन्द्रमन्दफलम् + रविमन्दफलम्) × ६० ÷ तयोर्गत्यन्तरम् = तिथिपराख्यः।

(+ ११९.४ + २६८.६४) × ६० ÷ ७०० = (+ ३८०.०४ × ६०) ÷ ७०० = २३२८२.४ ÷ ७०० = + ३३ घ.। १५.प.= तिथिपराख्यः।

मध्यमतिथ्यन्तकालः + तिथिपराख्यः = उज्जयिन्यां स्पष्टतिथ्यन्तकालः।

मध्यमतिथ्यन्तकाल = ० । ५४ । ११

तिथिपराख्य = + ३३ । १५

उज्जयिनीमा चै.कृ.७ तिथिको समाप्तिकाल = १ । २७ । २६

स्वदेशको तिथि, नक्षत्र र योगको समाप्तिकाल ल्याउनका निम्ति तीनवटा काल (रेखान्तर, भुजान्तर र चर) को संस्कार गर्नुपर्छ। तीन

...को संस्कारलाई कालसंस्कारत्रयम् भनिन्छ ।अब प्रथम संस्कार
...रपला साधन गरिन्छ । नेपालको देशान्तरयोजन = ९२ । पलभा
... । १८ ।

...ान्तरयोजनानि × ३ ÷ ४ = रेखान्तरपलानि ।

(... × ३) ÷ ४ = + ६९ = रेखान्तरपलानि । नेपाल रेखादेश
(...थिनी) बाट पूर्वमा भएकाले रेखान्तरपला (देंशान्तरपला) धन
...।

...। द्वितीयसंस्कार भुजान्तरपला साधन गरिन्छ । रविकेन्द्र ८ । ६.०
...सार कोष्ठक ६ बाट भुजान्तर पलानि = – १८.७ पलानि =
... पलानि (स्वल्पान्तरात्)

...। संस्कार चरपला साधन गरिन्छ ।

(...शकवर्षाणि – ४४४) ÷ ६० = अयनांशाः।

(... – ४४४) ÷ ६० = २४ अं.। ४४ क.।

...न्दकेन्द्रम् + ७८ अंशाः + अयनांशाः + रविमन्दफलम् =
...स्पष्टसूर्यः ।

...न्दकेन्द्रम् = ८ रा । ६.० अं.।

... अंशाः = २ रा । १८ अं.।

...नांशा (२४।४४) = २४.७ अं.।

...न्दफलम् (+११९.४,,कला) = + +२ अं । (स्वल्पान्तरात्)

...सूर्य = ११ रा.। २०.७ अं.।

...कोष्ठकोद्धृतपलानि × पलभा = चरपलानि ।

...सूर्य अनुसार कोष्ठक ६ बाट ल्याइएको पला (
...कोष्ठकोद्धृतपलानि) = – ३.१।

...भा = ६ । १८ अतः – ३.१ × ६। १८ = – १९ = चरपलानि ।

रेखान्तरपलानि + भुजान्तरपलानि + चरपलानि = कालसंस्कारत्रयम्।

(+६९ – १९ – १९) = + ३१ पला = कालसंस्कारत्रयम्।

उज्जयिनीमध्यमकालः + कालसंस्कारत्रयम् = सावनकाल (अभीष्टग्रामे स्पष्टतिथ्यन्तकालः)

उज्जयिनीमा स्पष्टतिथ्यन्तकाल = १ वा.। २७ घ.। २६ प.।

कालसंस्कारत्रयम् = +३१ प.।

नेपालमा चैत्रकृ.७ तिथिको समाप्तिकालः = १ वा.। २७ घ.। ५७ प.

अब नक्षत्र र योगको गणित गरिन्छ।

(नक्षत्रावयवकलाः + चन्द्रमन्दफलम्) × ६० ÷ चन्द्रगतिः = नक्षत्रपराख्यः।

१९२८ शक चैत्रकृ.सप्तमीको तिथ्यन्तकालिक नक्षत्रध्रुवा = १७ ७७.०। यहाँ ७७.० कला अनुराधा (१७) नक्षत्रको भुक्तकला हो नक्षत्रपराख्य साधन गर्दा सो भुक्तकला (नक्षत्रावयवकला) ऋण हुन्छ

चन्द्रमन्दफलम् = + २६८.६४ कला। चन्द्रगति = ७६० कला अतः–

(– ७७ .० + २६८.६४) × ६० ÷ ७६० = **+ १५ घ.। ७ प. = नक्षत्रपराख्यः।**

मध्यमतिथ्यन्तकालः + नक्षत्रपराख्यः = उज्जयिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकालः।

मध्यमतिथ्यन्तकालः = ० । ५४ । ११ ।

नक्षत्रपराख्य = +१५ ।०७ ।

...थिनीमा अनुराधा नक्षत्रको समाप्तिकाल = १ । ०९ । १८ ।

...थिन्यां नक्षत्रसमाप्तौ सावनकालः + कालसंस्कारत्रयम् = ...ष्टग्रामे नक्षत्रसमाप्तौ

सावनकालः।

...थिनीमा अनुराधा नक्षत्रको समाप्तिकाल = १ । ०९ । १८ ।

...संस्कारत्रयम् = +३१ ।

...मा अनुराधा नक्षत्रको समाप्तिकाल = १ । ०९ । ४९ ।

योगको गणित

...गुणनक्षत्रकलाः – तिथिकलाः) ÷ ८०० = योगध्रुवः।

...ध्रुवः= १७। ७७.०। नक्षत्रकला = १७ × ८०० + ७७ = ...७७ । द्विगुणनक्षत्रकला = २७३५.४ ।

... सप्तमीको सङ्ख्या = २२ । तिथिकला = २२ × १२ × ६० = ...४० ।

...३५४ – १५८४०) ÷ ८०० = ११५१४ ÷ ८०० = १४ लब्धि = ...योग । शेष ३१४ = योगभुक्तकला ।अतः योगध्रुवः = १४ । ...४ ।

...यवकलाः– रविमन्दफलम् + चन्द्रमन्दफलम्) × ६० ÷ ...चन्द्रयोर्गत्यैक्यम् = योगपराख्यः।

...यवकला = ३१४ ।योगपराख्य साधन गर्दा योगको भुक्तकला (...यवकला) ऋण हुन्छ।

...दफलम् = + ११९.४ कला । चन्द्रमन्दफलम् = + २६८.६४ ... । रविगति = ६० । चन्द्रगति = ७६० । रविचन्द्रयोर्गत्यैक्यम् = ... । ६० = ८२० कला ।

(− ३१४ − ११९.४ + २६८.६४) × ६० ÷ ८२० = (− १६४.७६ × ६०) ÷ ८२० = − ९८८५.६ ÷ ८२० = − १२ घ.। ३ प.= योगपराख्य ।

मध्यमतिथ्यन्तकालः + योगपराख्यः = उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकालः।

मध्यमतिथ्यन्तकाल = ० । ५४ । ११ ।

योगपराख्य = − १२ । ३ ।

उज्जयिनीमा हर्षणयोगको समाप्तिकाल = ० । ४२ । ८ ।

उज्जयिन्यां योगसमाप्तौ सावनकालः + कालसंस्कारत्रयम् = अभीष्टग्रामे योगसमाप्तौ सावनकालः।

उज्जयिनीमा हर्षणयोगको समाप्तिकाल = ० । ४२ । ८ ।

कालसंस्कारत्रयम् = + ३१ ।

नेपालमा हर्षणयोगको समाप्तिकाल = ० । ४२ । ३९ । यहाँ वारसङ्ख्या ० आएकाले शनिवार चैत्रकृ. षष्ठीको दिनको योगसमाप्तिकाल जान्नू)

अधिकमासक्षयमाससारिणी

श्रीकेरोलक्ष्मणछत्रेविगणिता: ।

अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:
श्रावण	१	ज्येष्ठ	४	चैत्र	७	श्रावण	९	आषाढ	१२	वैशाख	१५	भाद्र	१७
	२०	"	२३	"	२६	"	२८	"	३१	"	३४	"	३६
	३९	"	४२	"	४५	"	४७	"	५०	"	५३	"	५५
	५८	"	६१	"	६४	"	६६	ज्येष्ठ	६९	"	७२	"	७४
आषाढ	७७	"	८०	आश्विन	८३	"	८५	"	८८	"	९१	"	९३
	९६	"	९९	"	१०१	"	१०४	"	१०७	"	११०	"	११२
	११५	"	११८	"	१२०	"	१२३	"	१२६	चैत्र	१२९	श्रावण	१३१
	१३४	"	१३७	"	१३९	"	१४२	"	१४५	"	१४८	"	१५०
	१५३	वैशाख	१५६	भाद्र	१५८	"	१६१	"	१६४	"	१६७	"	१६९
	१७२	"	१७५	"	१७७	"	१८०	"	१८३	"	१८६	"	१८८
	१९१	"	१९४	"	१९६	"	१९९	"	२०२	"	२०५	"	२०७
[illegible]	२१०	"	२१३	"	२१५	आषाढ	२१८	"	२२१	आश्विन	२२३	"	२२६
"	२२९	"	२३२	"	२३४	"	२३७	"	२४०	"	२४२	"	२४५
"	२४८	"	२५१	"	२५३	"	२५६	"	२५९	"	२६१	"	२६४
"	२६७	चैत्र	२७०	श्रावण	२७२	"	२७५	"	२७८	"	२८०	आषाढ	२८३
"	२८६	फाल्गुण	२८९	"	२९१	"	२९४	वैशाख	२९७	भाद्र	२९९	"	३०२
	३०५	"	३०७	"	३१०	"	३१३	"	३१६	"	३१८	"	३२१
"	३२४	चैत्र	३२७	"	३२९	"	३३२	"	३३५	"	३३७	"	३४०
"	३४३	"	३४६	"	३४८	ज्येष्ठ	३५१	"	३५४	"	३५६	"	३५९
"	३६२	भाद्र	३६४	"	३६७	"	३७०	"	३७३	"	३७५	"	३७८
	३८१	"	३८३	श्रावण	३८६	"	३८९	"	३९२	"	३९४	"	३९७

अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:	
ज्येष्ठ	४००	आश्विन	४०२	श्रावण	४०५	ज्येष्ठ	४०८	चैत्र	४११	भाद्र	४१३	"	४१६
"	४१९	"	४२१	आषाढ	४२४	"	४२७	फाल्गुण	४२९	श्रावण	४३२	"	४३५
वैशाख	४३८	भाद्र	४४०	"	४४३	"	४४६	"	४४८	"	४५१	"	४५४
"	४५७	"	४५९	"	४६२	"	४६५	"	४६७	"	४७०	"	४७३
"	४७६	"	४७८	"	४८१	"	४८४	आश्विन	४८६	"	४८९	ज्येष्ठ	४९२
"	४९५	"	४९७	"	५००	वैशाख	५०३	भाद्र	५०५	"	५०८	"	५११
"	५१४	"	५१६	"	५१९	"	५२२	"	५२४	"	५२७	"	५३०
"	५३३	"	५३५	"	५३८	"	५४१	"	५४३	"	५४६	"	५४९
चैत्र	५५२	"	५५४	"	५५७	"	५६०	"	५६२	आषाढ	५६५	"	५६८
कार्तिक	५७०	श्रावण	५७३	"	५७६	"	५७९	"	५८१	"	५८४	"	५८७
"	५८९	"	५९२	"	५९५	चैत्र	५९८	"	६००	"	६०३	"	६०६
आश्विन	६०८	"	६११	"	६१४	"	६१७	"	६१९	"	६२२	"	६२५
"	६२७	"	६३०	ज्येष्ठ	६३३	"	६३६	श्रावण	६३८	"	६४१	वैशाख	६४४
भाद्र	६४६	"	६४९	"	६५२	"	६५५	"	६५७	"	६६०	"	६६३
"	६६५	"	६६८	"	६७१	"	६७४	"	६७६	"	६७९	"	६८२
"	६८४	"	६८७	"	६९०	"	६९३	"	६९५	"	६९८	"	७०१
"	७०३	आषाढ	७०६	"	७०९	आश्विन	७११	"	७१४	"	७१७	"	७२०
"	७२२	"	७२५	"	७२८	"	७३०	"	७३३	"	७३६	"	७३९
"	७४१	"	७४४	"	७४७	"	७४९	"	७५२	"	७५५	चैत्र	७५८
श्रावण:	७६०	"	७६३	"	७६६	"	७६८	"	७७१	"	७७४	"	७७७
"	७७९	"	७८२	वैशाख	७८५	भाद्र	७८७	"	७९०	ज्येष्ठ	७९३	"	७९६
"	७९८	"	८०१	"	८०४	"	८०६	"	८०९	"	८१२	"	८१५
"	८१७	"	८२०	"	८२३	"	८२५	"	८२८	"	८३१	"	८३४

अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:		अधिमासा:शक:	
[illegible]	८३६	आषाढ	८३९	वैशाख	८४२	भाद्र	८४४	आषाढ	८४७	ज्येष्ठ	८५०	आश्विन	८५२
"	८५५	"	८५८	"	८६१	"	८६३	"	८६६	"	८६९	"	८७१
"	८७४	ज्येष्ठ	८७७	"	८८०	"	८८२	"	८८५	"	८८८	"	८९०
	८९३	"	८९६	चैत्र	८९९	"	९०१	"	९०४	"	९०७	"	९०९
"	९१२	"	९१५	"	९१८	श्रावण	९२०	"	९२३	वैशाख	९२६	भाद्र	९२८
"	९३१	"	९३४	"	९३७	"	९३९	"	९४२	"	९४५	"	९४७
"	९५०	"	९५३	"	९५६	"	९५८	"	९६१	"	९६४	"	९६६
	९६९	"	९७२	"	९७५	"	९७७	ज्येष्ठ	९८०	"	९८६	"	९८५
[illegible]	९८८	"	९९१	आश्विन	९९३	"	९९६	"	९९९	"	१००२	"	१००४
	१००७	"	१०१०	"	१०१२	"	१०१५	"	१०१८	"	१०२१	"	१०२३
"	१०२६	"	१०२९	"	१०३१	"	१०३४	"	१०३७	चैत्र	१०४०	"	१०४२
	१०४५	"	१०४८	"	१०५०	आषाढ	१०५३	"	१०५६	"	१०५९	श्रावण	१०६१
"	१०६४	वैशाख	१०६७	भाद्र	१०३९	"	१०७२	"	१०७५	"	१०७८	"	१०८०
"	१०८३	"	१०८६	"	१०८८	श्रावण	१०९१	"	१०९४	"	१०९७	"	१०९९
"	११०२	"	११०५	"	११०७	"	१११०	"	१११३	"	१११६	"	१११८
[illegible]	११२१	"	११२४	"	११२६	आषाढ	११२९	"	११३२	आश्विन	११३४	"	११३७
	११४०	"	११४३	"	११४५	"	११४८	"	११५१	"	११५३	"	११५६
"	११५९	"	११६२	"	११६४	"	११६७	"	११७०	"	११७२	"	११७५
"	११७८	चैत्र	११८१	"	११८३	"	११८६	"	११८९	"	११९१	आषाढ	११९४
"	११९७	फाल्गुण	११९९	श्रावण	१२०२	"	१२०५	वैशाख	१२०८	भाद्र	१२१०	"	१२१३
"	१२१६	"	१२१८	"	१२२१	"	१२२४	"	१२२७	"	१२२९	"	१२३२
"	१२३५	"	१२३७	"	१२४०	"	१२४३	"	१२४६	"	१२४८	"	१२५१
"	१२५४	आश्विन	१२५६	"	१२५९	"	१२६२	"	१२६५	"	१२६७	"	१२७०

अधिमासाःशकः		अधिमासाःशकः		अधिमासाःशकः		अधिमासाःशकः		अधिमासाःशकः		अधिमासाःशकः		अधिमासाःशकः	
वैशाख	१२७३	भाद्र	१२७५	श्रावण	१२७८	ज्येष्ठ	१२८१	वैशाख	१२८४	भाद्र	१२८६	आषाढ	१२८९
"	१२९२	"	१२९४	"	१२९७	"	१३००	"	१३०३	"	१३०५	"	१३०८
ज्येष्ठ	१३११	"	१३१३	"	१३१६	"	१३१९	चैत्र	१३२२	"	१३२४	"	१३२७
वैशाख	१३३०	"	१३३२	आषाढ	१३३५	"	१३३८	कार्तिक	१३४०	श्रावण	१३४३	"	१३४६
"	१३४९	"	१३५१	"	१३५४	"	१३५७	"	१३५९	"	१३६२	"	१३६५
"	१३६८	"	१३७०	"	१३७३	"	१३७६	"	१३७८	"	१३८१	"	१३८४
चैत्र	१३८७	"	१३८९	"	१३९२	"	१३९५	आश्विन	१३९७	"	१४००	"	१४०३
"	१४०६	श्रावण	१४०८	"	१४११	वैशाख	१४१४	भाद्र	१४१६	"	१४१९	ज्येष्ठ	१४२२
"	१४२५	"	१४२७	"	१४३०	"	१४३३	"	१४३५	"	१४३८	"	१४४१
वैशाख	१४४४	भाद्र	१४४६	"	१४४९	"	१४५२	"	१४५४	"	१४५७	"	१४६०
चैत्र	१४६३	श्रावण	१४६५	"	१४६८	"	१४७१	"	१४७३	आषाढ	१४७६	"	१४७९
आश्विन	१४८१	"	१४८४	"	१४८७	"	१४९०	"	१४९२	"	१४९५	"	१४९८
"	१५००	"	१५०३	"	१५०६	"	१५०९	"	१५११	"	१५१४	"	१५१७
"	१५१९	"	१५२२	"	१५२५	चैत्र	१५२८	"	१५३०	"	१५३३	"	१५३६
"	१५३८	"	१५४१	"	१५४४	"	१५४७	श्रावण	१५४९	"	१५५२	वैशाख	१५५५
भाद्र	१५५७	"	१५६०	ज्येष्ठ	१५६३	"	१५६६	"	१५६८	"	१५७१	"	१५७४
"	१५७६	"	१५७९	"	१५८२	"	१५८५	"	१५८७	"	१५९०	"	१५९३
"	१५९५	"	१५९८	"	१६०१	"	१६०४	"	१६०६	"	१६०९	"	१६१२
"	१६१४	आषाढ	१६१७	"	१६२०	आश्विन	१६२२	"	१६२५	ज्येष्ठ	१६२८	"	१६३१
"	१६३३	"	१६३६	"	१६३९	"	१६४१	"	१६४४	आषाढ	१६४७	"	१६५०
"	१६५२	"	१६५५	"	१६५८	"	१६६०	"	१६६३	"	१६६६	चैत्र	१६६९
"	१६७१	"	१६७४	"	१६७७	"	१६७९	"	१६८२	ज्येष्ठ	१६८५	"	१६८८
श्रावण	१६९०	"	१६९३	वैशाख	१६९६	भाद्र	१६९८	"	१७०१	"	१७०४	"	१७०

अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:	अधिमासा:	शक:
श्रावण	१७०१	आषाढ	१७१२	वैशाख	१७१५	भाद्र	१७१७	श्रावण	१७२०	ज्येष्ठ	१७२३	चैत्र	१७२६
	१७२८	"	१७३१	"	१७३४	"	१७३६	"	१७३९	"	१७४२	"	१७४५
"	१७४७	"	१७५०	"	१७५३	"	१७५५	आषाढ	१७५८	"	१७६१	आश्विन	१७६३
"	१७६६	ज्येष्ठ	१७६९	"	१७७२	"	१७७४	"	१७७७	"	१७८०	"	१७८२
"	१७८५	"	१७८८	"	१७९१	"	१७९३	"	१७९६	"	१७९९	"	१८०१
"	१८०४	"	१८०७	चैत्र	१८१०	"	१८१२	"	१८१५	"	१८१८	"	१८२०
"	१८२३	"	१८२६	"	१८२९	श्रावण	१८३१	"	१८३४	वैशाख	१८३७	भाद्र	१८३९
	१८४२	"	१८४५	"	१८४८	"	१८५०	"	१८५३	"	१८५६	"	१८५८
"	१८६१	"	१८६४	"	१८६७	"	१८६९	"	१८७२	"	१८७५	"	१८७७
"	१८८०	"	१८८३	"	१८८६	"	१८८८	"	१८९१	"	१८९४	"	१८९६
भाद्र	१८९९	"	१९०२	आश्विन	१९०४	"	१९०७	ज्येष्ठ	१९१०	"	१९१३	"	१९१५
	१९१८	"	१९२१	"	१९२३	"	१९२६	"	१९२९	"	१९३२	"	१९३४
	१९३७	"	१९४०	"	१९४२	"	१९४५	"	१९४८	चैत्र	१९५१	"	१९५३
	१९५६	"	१९५९	"	१९६१	आषाढ	१९६४	"	१९६७	फाल्गुण	१९६९	श्रावण	१९७२
	१९७५	वैशाख	१९७८	भाद्र	१९८०	"	१९८३	"	१९८६	"	१९८८	"	१९९१
	१९९४	"	१९९७	"	१९९९	"	२००२	"	२००५	"	२००७	"	२०१०
	२०१३	"	२०१६	"	२०१८	"	२०२१	"	२०२४	आश्विन	२०२६	"	२०२९
	२०३२	"	२०३५	"	२०३७	"	२०४०	वैशाख	२०४३	भाद्र	२०४५	"	२०४८
	२०५१	"	२०५४	"	२०५६	"	२०५९	ज्येष्ठ	२०६२	"	२०६४	"	२०६७
	२०७०	"	२०७३	"	२०७५	"	२०७८	वैशाख	२०८१	"	२०८३	"	२०८६
	२०८९	चैत्र	२०९२	"	२०९४	"	२०९७	"	२१००	"	२१०२	आषाढ	२१०५

क्षयमाससारिणी

आश्विन	४४	कार्तिक	४४	आश्विन	९७४	मार्ग	९७४
आश्विन	६३	मार्ग	६३	आश्विन	१११५	मार्ग	१११५
				मार्ग	११८०	"	११८०
कार्तिक	१८५	कार्तिक	१८५	मार्ग	११९९	पौष	११९९
आश्विन	२०४	मार्ग	२०४	मार्ग	१२१८	मार्ग	१२१८
कार्तिक	३२६	कार्तिक	३२६	"	१२३७	"	१२३७
आश्विन	३४५	मार्ग	३४५	फाल्गुण	१२५६	मार्ग	१२५६
कार्तिक	३९१	कार्तिक	३९१	कार्तिक	१३०२	कार्तिक	१३०२
"	४१०	मार्ग	४१०	"	१३२१	मार्ग	१३२१
कार्तिक	४२९	पौष	४२९	कार्तिक	१४४३	कार्तिक	१४४३
कार्तिक	४४८	मार्ग	४४८	आश्विन	१४६२	पौष	१४६२
कार्तिक	४६७	मार्ग	४६७	आश्विन	१६०३	मार्ग	१६०३
फाल्गुण	४८६	पौष	४८६	आश्विन	१७४४	मार्ग	१७४४
				आश्विन	१८८५	मार्ग	१८८५
कार्तिक	५३२	कार्तिक	५३२	फाल्गुण	१९०४	पौष	१९०४
कार्तिक	५५१	पौष	५५१	कार्तिक	१९५०	मार्ग	१९५०
कार्तिक	६७३	कार्तिक	६७३	मार्ग	१९६९	"	१९६९
आश्विन	६९२	मार्ग	६९२	कार्तिक	२००७	कार्तिक	२००७
कार्तिक	८१४	कार्तिक	८१४	फाल्गुण	२०२६	मार्ग	२०२६
आश्विन	८३३	मार्ग	८३३	फाल्गुण	२०४५	पौष	२०४५

ने.सं.वि.प.नि.का. बाट सोधिएका तिथिगणितसम्बद्ध केहीप्रश्नहरू

वि.सं. २०६० (२ × १० = २०)

१. २०५८ मित वैक्रमाब्दे माघशुक्लपूर्णिमायां तिथ्यन्तध्रुवाः सौरमतेन समानेया।

२. अत्र रविकेन्द्रम् = ११ । ५.४ अयनांशाः = २३ । ४० तत्र सायनरवि साधनीयः ।

३. अत्र रेखान्तरमृणम् = ६४, रविमन्दकेन्द्रम् = ११ । ८.४ अयनांशाः = २३ । ४० पलभा = ६ । ० तत्र कालसंस्कारत्रयं साध्यम् ।

४. अत्र नक्षत्रध्रुवाः = १३ । २४८.१ मध्यमतिथ्यन्तकालः = ६ । ५० । ३ चन्द्रकेन्द्रम् = ७ । ८.४ कालसंस्कारत्रयमृणम् = ६३ तत्र नक्षत्रसावनकालः साधनीयः ।

वि.सं. २०६१ (२ × १० = २०)

१. इष्टतिथ्यन्ते ध्रुवसाधनप्रकारो वर्णनीयः ।

२. अत्र चन्द्रकेन्द्रम् = ७ । ८.४ रविकेन्द्रम् = ८ । ३.५ तत्र तिथिसमाप्तिकालः साध्यः ।

३. अत्र गतनक्षत्र १४ वर्तमाननक्षत्रकला २५२.५ तिथिकला = १३९२ रविमन्दफलम् = + ११८ चन्द्रमन्दफलम् = १९१.३ रवीन्दूगतीयोगः = ९०२ तत्र योगपराख्यः क ?

४. चन्द्रसूर्यमन्दफलैक्यम् = +१६९.२ चन्द्रसूर्ययोर्गत्यन्तरम् = ७८४.० अभीष्टतिथ्यन्तवारादिमानम् = ५। ५६। २ तत्र उज्जयिनीदेशीयतिथिसमाप्तिकालः कः ?

वि.सं. २०६२ (२ × १० = २०)

१. १९२५ शकवर्षस्य फाल्गुनकृष्णसप्तमीतिथेः तिथ्यन्तध्रुवाः सौरमते
साधनीयाः ।

२. रविकेन्द्रम् = ७ । ८.५ चन्द्रमन्दकेन्द्रम् = ७ । ६.८ अ
तिथिपराख्यः साधनीयः।

३. यत्र रेखान्तरयोजनानी = + २५ र.मं.के.= ५ । ८.२ अयनांशा
२३ । ५१ तत्र देशान्तरकला कति?

४. हस्तनक्षत्रस्य भुक्तकलाः = − ३३५.८ र.के.= १८६.९ चं.के
७ । ६.८ तत्र गण्डयोगपराख्यः कः?

वि.सं.२०६३ (२ × १० = २०)

१. १९२५ मितशकाब्दे आश्विनशुक्लदशम्यां तिथ्यन्तध्रुवाः आर्यम
साध्याः ।

२. यदा चन्द्रकेन्द्रम् = ८ । ४.५, रविकेन्द्रम् = ७ । २.५ त
अनयोर्गती साध्ये ।

३. नक्षत्रभुक्तकलाः = २१०.४ चन्द्रकेन्द्रम् = ८ । २.७ पलभा
५ । ४५ तत्र चरपलं किम् ?

४. १९२५ मितशकवर्षे यत्र रविमन्दकेन्द्रम् = ८ । २.७, पलभा
५ । ४५ तत्र चरपलं किम् ?

वि.सं.२०६४ (२ × १० = २०)

१. १९२९ मितशकवर्षे भाद्रकृष्णाष्टम्यां तिथ्यन्तध्रुवाः सौरम
साध्याः ।

२. यत्र सूर्यकेन्द्रम् = ७ । ५.८ चन्द्रकेन्द्रम् = ८ । २.४
रविचन्द्रयोर्मन्दफले दिनगती च साध्ये ।

[illegible] ६ । १८ अङ्गुलादिमिते पलभादेशे यदा रविकेन्द्रम् = १० । ४.५ अयनांशा: = २४ । १६ तदा चरफलानि साध्यानि ।

[illegible] यत्र चन्द्रकेन्द्रम् = १० । २.५, रविकेन्द्रम् = ११ । ६.५ तत्र रविचन्द्रयोर्मन्दफले ब्राह्ममतेन साध्ये ।

वि.सं २०६६ (२ × १० = २०)

१. १९२८ मितशकाब्दे फाल्गुनकृष्णत्तृतीयायां तिथ्यन्तकालिकध्रुवा: ब्राह्ममतेन साधनीया।

२. १९२९ मितशकवर्षे माघशुक्लपञ्चम्यां नक्षत्रपराख्य: क: ?

३. यत्र धनात्मकरेखान्तरपलानि ६२ रविकेन्द्रम् १२५.६ पलभा ५। ४५ अयनांशा: २४। १७ तत्र कालसंस्कारत्रयं कियत् ?

४. यत्र नक्षत्रावयवकला: १८५.४ चन्द्रकेन्द्रम् १०। ८.५ ब्राह्ममतिथ्यन्तकाल: ५। ४। ३५ तत्र नक्षत्रसमाप्तौ सावनकाल: क: ?

॥ इत्यलम्॥